

MO

mededelingen opbouwwerk

Thema

■
**'COMMUNITY
BASED'
GEZONDHEIDS-
BELEID EN
OPBOUWWERK**
■

■
**bewoners- en
milieugroepen
in actie tegen
verkeersoverlast**
■
**kenmerken buurtbeheer
en rol opbouwwerk**
■

■
**vakopleiding
opbouwwerk
tussen wal en schip**
■
**onderzoek naar
sociaal-culturele
accommodaties**
■

■
**gemeentelijk
werkgelegenheids-
beleid**
■
**terugploeggeld
voor 600 landurig
werklozen**
■

no. 78

- 3:** Bewoners in de weer tegen verkeeroverlast
- 6:** Conferentie in Maastricht: Multi-etnische samenlevingsopbouw in de Euregio
- 7:** Cursus van Landelijk Opleidingscentrum Opbouwwerk: Netwerkbenedering in het opbouwwerk
- 7:** Lezingencyclus over organisatie, beleid en management
- 8:** Community based gezondheidsbeleid en opbouwwerk
- 11:** Tien jaar gezondheidswerk in Den Bosch-Oost
- 13:** Gemeentelijk werkloosheidsbeleid – of beter – werkgelegenheidsbeleid
- 14:** Extra formatieplaatsen arbeidsinpassing minderheden
- 16:** Terugploeggeld voor 600 zeer langdurig werklozen
- 17:** Werk door maatwerk
- 17:** Wijkgerichte aanpak werkloosheid
- 18:** Ingezonden: Vakopleiding opbouwwerk tussen wal en schip
- 20:** Plaatsingsbeleid door sociale verhuurders
- 21:** Kenmerken van buurtbeheer en de rol van opbouwwerk
- 26:** Berichten uit de werkplaatsen: Onderzoek naar sociaal-culturele accommodaties; Cursus Patiënten Belangen Organisaties; Wonen op het water; Nieuwe directeur bij de WONN

- 28:** Studie en onderzoek: Europese databank; Hervreiding betaalde en onbetaalde arbeid; Bewonersinitiatieven
- 29:** Plan voor effectief buurtbeheer in 's-Hertogenbosch
- 29:** Aantasting huurbescherming maakt kamerbewoners vogelvrij
- 30:** Manifestatie Vrouwen in de Bijstand
- 30:** Onbenutte mogelijkheden reïntegratie WAO-ers
- 30:** Racismebestrijding op lokaal niveau
- 30:** Nogmaals: Profileren van agogische beroepen
- 31:** Publicaties, verkrijgbaar bij het Landelijk Platform Opbouwwerk
- 32:** Fotoverslag actieweek volkshuisvesting

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten.
Druk: Stimio Meteren.

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 48,- voor het 1e en f 44,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,-, themanummers f 7,50, exclusief porto.

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie:
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354.

ISSN: 0168-06SX.

Het opbouwwerk kan met zijn deskundigheid in samenlevingsopbouw een belangrijke rol spelen in een nieuwe volksgezondheid. Dat beoogt Kees Stuurup, medewerker van de WOZON, in een artikel over 'Community based gezondheidszorg'.

Er is in het gezondheidsbeleid een ontwikkeling gaande van 'cure naar care'. Meer aandacht voor een breed gezondheidsbeleid, dat ook facetten omvat van economie, milieu en leefstijl, en dat gericht is op preventie en actieve bevolkingsparticipatie. Grote waarde wordt in dit concept gehecht aan zelfzorg en zelfhulp, het 'gezondheidsvermogen' van de mensen zelf.

Zo'n beleid kan alleen slagen als het geworteld is in de (lokale) gemeenschap. Daarbij zou een opbouwwerk-aanpak zijn diensten kunnen bewijzen, o.a. bij het opstellen van zgn. gezondheidsprofielen, een dimensie van de gezondheidssituatie van een bepaald gebied. Ook kan het opbouwwerk lokale projecten initiëren of ondersteunen, waarin dit nieuwe concept praktisch gestalte krijgt. In het artikel worden enkele voorbeelden gegeven van 'good practice' op dit terrein. Verder wordt ingegaan op de rol van opbouwwerk in de ondersteuning van zelfhulp- en patiëntenbelangen-organisaties. Aan dit laatste onderwerp zal in het komende decembernummer van M.O. uitgebreid aandacht worden besteed.

In dit nummer verder o.a. artikelen over acties tegen verkeeroverlast en over buurtbeheer. ■

Bewoners in de weer tegen verkeersoverlast

In Zuid-Holland voeren milieu-groeperingen en bewonerscomité's nu al binnen het half jaar voor de tweede maal een gezamenlijke actie tegen de verkeersoverlast die een nieuwe auto(snel)weg met zich mee zal brengen. Speelde voor bewoners vooral de lawaai-overlast van het verkeer een rol (menig opbouwwerker heeft bewonersorganisaties ondersteund bij het in actie komen daartegen), de laatste tijd vershuift de aandacht naar de luchtverontreiniging die het verkeer met zich meebrengt – al langer een aktiepunt van de milieubeweging. In onderstaand artikel gaan Moniek Mol (opbouwwerker) en Marnix Viëtor (milieu-educatie) o.a. in op mogelijkheden tot samenwerking.

We willen in dit artikel op twee zaken de aandacht vestigen. Ten eerste op de steun die het opbouwwerk samen met milieu-groepen kan geven aan belangenbehartiging van bewoners. Op de tweede plaats op de activiteiten van bewonersgroepen tegen geluid- en stankoverlast door het verkeer. De actie tegen Rijksweg 19, die gepland is tussen Vlaardingen en Schiedam, wordt daarbij als voorbeeld genomen. Voor we daar verder op ingaan, is het belangrijk eerst enkele problemen die er aan verkeersoverlast zitten te verduidelijken.

Vieze lucht, een gevaar voor de gezondheid

Auto's zijn behalve bron van ergernis voor bewoners die langs drukke verkeerswegen wonen, zoals we intussen wel weten ook bron van milieuvervuiling.

Volgens de Stichting Geluidhinder komt de auto op de eerste plaats als het om geluidsoverlast gaat. Het aanbrengen van geluidsschermen kan de lawaai-overlast wel doen verminderen, maar niet oplossen.

Bovendien komen er problemen van sociale aard voor terug: een muur om je huis heen is niet alleen een storend gezicht, maar geeft ook een gevoel van isolatie.

De laatste jaren vershuift de aandacht van de gevolgen van geluidshinder naar die van luchtverontreiniging.

In juni jl. is Nederland in een deken van grauw bruine smog gedompeld. In een aantal provincies is de waarschuwingfase afgekondigd en als de concentraties stikstof-oxiden en ozon verder oplopen zal de alarmfase ingaan. Om schade aan longen en luchtwegen te voorkomen wapenen fietsers zich met monddoekjes tegen de verstikkende uitlaatgassen van het autoverkeer. Luchtverontreiniging vormt een steeds grotere bedreiging voor de volksgezondheid, met name in de steden. Daar is de luchtkwaliteit sterk gedaald. Grofweg de helft van de vervuilde lucht in de steden komt van auto's die in de stad rijden, de rest komt van industrie, landbouw en autoverkeer op snelwegen. Bij een kwart miljoen woningen in de Nederlandse steden hangt lucht voor de deur die niet aan de door de overheid vastgestelde normen voldoet. Vooral de roetdeeltjes, afkomstig van dieselmotoren en stikstofoxiden (alle auto's) zijn de

Protest tegen smogvorming door autoverkeer in Gouda

hoofdschuldigen. Stikstofoxiden en koolwaterstoffen zorgen onder invloed van zonlicht en bij weinig wind voor hoge concentraties fotochemische luchtverontreiniging, in de volksmond smog genoemd. De effecten zijn niet mis. De longfunctie neemt tijdelijk af, ziekten ten gevolge van hart en longaandoeningen nemen toe en er treedt bij smog een verhoogde sterfte op.

De laatste jaren wordt door wetenschappelijk onderzoek steeds meer bekend over de gevolgen van milieuverontreinigende stoffen voor de menselijke gezondheid. In de voorlichting is hieraan nog weinig aandacht besteed.

Het Provinciaal Konsulentschap Natuur en Milieu Edukatie Zuid-Holland startte eind 1986 het Projekt "Verkeerde Lucht" dat tot doel had brede lagen van de bevolking in deze provincie bewust te maken van de relatie (on)gezondheid en luchtverontreiniging. →

Een breed organisatorisch draagvlak als steun aan bewoners

Dat bewoners in actie komen tegen geluidshinder en lawaaioverlast door verkeer is bekend. Menig opbouwwerk/ster heeft bewonersgroepen hierbij ondersteund. Minder bekend is het feit dat bewoners de publiciteit zoeken om te protesteren tegen de "noodgedwongen wasknijper op de neus" op plaatsen waar stank en luchtvervuiling optreedt.

Spraakmakend voorbeeld zijn de acties en voorlichtingsbijeenkomsten die zijn gehouden om Rijksweg 19 in Midden-Delftland tegen te houden. Ondanks jarenlang intensief en hardnekkig actievoeren door plaatselijke, provinciale en landelijke milieuo-organisaties en de lokale linkse politiek, leek de aanleg van de omstreden rijksweg door het groene Midden-Delftland onvermijdelijk. Dat was de reden voor enkele gemeenteraadsliden van klein links in Vlaardingen en Schiedam om te proberen, als laatste redmiddel, de direct betrokken bevolking te mobiliseren.

Begin oktober gaf "klein links" de aftrap voor een uniek samenwerkingsproject van actieve bewonerscomité's, het Konsulentschap Zuid-Holland en het plaatselijke opbouwwerk. Het verzoek van het Konsulentschap aan het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland om advies hoe opbouwwerkers in Schiedam en Vlaardingen in te schakelen, bleek een goede greep. Immers, zo ontstond een breed organisatorisch draagvlak en kon - door de professionele ondersteuning van bewoners door het konsulentschap en het opbouwwerk samen - de opzet van de activiteiten optimaal plaatsvinden. Dat was extra belangrijk vanwege de weinige tijd die restte voor het beslissende debat in de Tweede Kamer.

De aftrap was meteen raak: een bomvolle buurthuiszaal in Schie-

dam en een onverwacht grote bereidheid tot actie voeren! De voorlichting die werd gegeven was heel interessant vanwege de nieuwe informatie. De concentraties luchtverontreiniging die het autoverkeer over RW 19 met zich mee zou brengen, zullen volgens onderzoek van Rijkswaterstaat, de vastgestelde grenswaarden op veel plaatsen ver overschrijden. Milieu-deskundige Franssen van de Stichting Natuur en Milieu en de milieu-arts Stumpel rekenden feilloos de consequenties voor: verdere achteruitgang van natuur en milieu, onaanvaardbare geluidshinder en een sterk verhoogd risico op klachten aan longen en luchtwegen.

De organisatoren, waaronder het Konsulentschap konden de actie-ideeën helaas niet allemaal honoreren. Het Konsulentschap moest zich vanwege de afstand beperken tot inhoudelijke en coördinerende taken. Het buurtwerk gaf vooral facilitaire medewerking. Door de specifieke deskundigheid van de opbouwwerker in Vlaardingen werden bewoners na de voorlichtingsavond georganiseerd in een actiegericht bewonerscomité.

De bewonerscomité's hebben voor de beslissende Tweede Kamervergadering de betreffende kamerleden actief met vragen, brieven en telefoontjes bestookt. Ondanks hun sterke motivatie en inzet hebben ze uiteindelijk het gewenste resultaat niet bereikt: De Tweede Kamer besliste alsnog voor aanleg van RW 19. De politieke kaarten waren van te voren geschud en bleken onwrikbaar. De jarenlange beïnvloeding door milieuo-organisaties, de bewonersinspanningen en alarmerende recente gezondheids- en milieugegevens hebben de beslissing om de rijksweg aan te leggen helaas niet kunnen veranderen.

Bewoners milieubewuster en alerter

Toch hebben de inspanningen wel iets opgeleverd. Ruim 250 bewoners uit Schiedam

en Vlaardingen zijn uitvoerig voor-gelicht over de gezondheidsrisico's van uitlaatgassen. Een groot aantal mensen was bereid de stem te verheffen en daadwerkelijk in actie gekomen.

Het resultaat is dat bewoners zijn gewaarschuwd en alert zijn op nieuwe vergelijkbare situaties in de regio. Ook niet te vergeten is het effect op de politiek en de media. Bewoners zijn wel degelijk te motiveren als het gaat om behoud van het kleine nog resterende beetje groen in de Randstad.

De volgende mogelijkheid tot actie heeft zich inmiddels aangediend: de geplande aanleg van de Blankenburgtunnel onder de Maas bij Rotterdam, een onderdeel van de nieuwe weginfrastructuur waar ook RW 19 deel van uitmaakt!

En ook elders in Zuid-Holland worden acties voorbereid. Bij het schrijven van dit artikel (in juli jl.) valt er een brief in onze bus van het "Platform Tegen Aanleg Rijksweg 11 West". Een platform dat bestaat uit een twintigtal milieugroepen en wijkverenigingen in Voorschoten en Leiden. Dit is de tweede actie binnen een half jaar tegen een nieuwe auto(snel)weg in Zuid-Holland.

Milieu-argument wordt bewonerseis

De achtergronden, visies en argumenten van opbouwwerk en van de milieubeweging over een gezonde leefomgeving zijn vaak verschillend. De acties rond RW 19 laten zien dat deze verschillen geen belemmering vormen tot samenwerking. Omdat het concrete doel het zelfde was kon deze zorgvuldig worden afgestemd en zo bijdragen aan de optimale inzet van ieders kwaliteiten en deskundigheden. Dat is het rendement van de inspanningen zonder twijfel ten goede gekomen.

Het werkcentrum is nu een jaar bezig om te onderzoeken op welke punten milieugroepen en bewonersgroepen interessant voor elkaar

kunnen zijn. Het blijkt dat door projectgerichte samenwerking de strijd tegen de vervuiling van het milieu effectiever wordt gevoerd. Zowel goede voorlichting, onderzoek naar effecten voor bewoners in milieu-ongevelige woonsituaties, als het ontwikkelen van alternatieve verkeerssituaties (bv. een sneltram) hebben in samenwerking meer kans op resultaat.

De milieubeweging realiseert zich nog te weinig dat bewonerscomitees als bondgenoten uitstekend betrokken kunnen worden bij de bestrijding van milieuproblemen. Aan de andere kant blijkt vaak dat bewoners onbekend zijn met visies en strategieën van groepen uit de milieubeweging. Dit zijn belangrijke oorzaken waarom nog weinig wordt samengewerkt. Het actiepunt van de milieubeweging: de luchtverontreiniging van auto's is schadelijk voor de gezondheid, heeft bewoners in Vlaardingen en Schiedam argumenten in handen gegeven om de (toekomstige) overlast in de buurt ter discussie te stellen.

Belangenintegratie

Deze ervaringen laten zien dat zowel bewoners- als milieugroepen over de grens kunnen kijken van het belang waarvoor elk zich primair inzet. Professionele werk/sters die de eerste stap zetten om activiteiten op elkaar af te stemmen en de bewoners breder voorlichten, krijgen veel mensen op de been.

Het opbouwwerk, dat staat voor een milieu veilige woonomgeving kan de Provinciale Konsulentschappen Natuur en Milieu Edukatie uitnodigen om doelen op elkaar af te stemmen, zodat de samenwerking aan de basis op gang kan komen. Het is belangrijk dat er door het opbouwwerk en milieu-educatieve organisaties samen experimenten worden opgezet die integratie mogelijk maken. Het voorbeeld van Rijksweg 19 kan gezien het resultaat inspirerend voor anderen zijn.

Wat zijn en doen de provinciale Konsulentschappen Natuur en Milieu Edukatie?

Deze organisaties behoren tot de particuliere natuur en milieubescherming. Ze stimuleren activiteiten op het gebied van natuur en milieu edukatie in de provincies. Ze richten zich daarbij op vrijwillige natuur- en milieugroepen, onderwijs, volwassenenedukatie, natuurbeheer, en overheden. Taken hierbij zijn o.a. het uitbouwen van activiteiten, het bevorderen van samenwerking tussen organisaties en het adviseren van het milieubeleid van overheden.

Het Konsulentschap in Zuid-Holland heeft in het kader van het project "Verkeerde Lucht" dat ook binnen de milieubeweging als vernieuwend geldt, een groot aantal verschillende voorlichtingsactiviteiten en cursussen georganiseerd.

Daarbij speelt de speciaal voor dit doel vervaardigde videoband een belangrijke rol. Het video-programma geeft informatie over oorzaken en gevolgen van het autoverkeer. De effecten van uitlaatgassen op de gezondheid van de mens staan centraal. De video stimuleert tot discussie over de eigen verantwoordelijkheid en de mogelijkheden om bij de keuze van verplaatsing rekening te houden met mens en milieu. Vanwege het gemeenschappelijke belang bij een gezonde leefomgeving vindt binnen dit project samenwerking plaats met cara- en astma patiëntengroepen en werkers in de gezondheidsvoorlichting en opvoeding (GVO). Beiden zijn zowel intermediair als doelgroep.

Zoekt u contact met een van de konsulentschappen bel dan: IVN Amsterdam, Plantagemiddelenlaan 41, postbus 20123, 1000 HC A'dam, tel: 020-228115.

Marnix Viëtor, Konsulentschap Natuur en milieu Edukatie Z.H.

Moniek Mol, Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland

Informatie over het Platform tegen Aanleg Rijksweg 11 West: p/a Suze Groeneweger 27, 2253 RZ Voorschoten en Kaiserstraat 63 2311 GP Leiden, tel.: 071-766836. ■

Multi-etnische samenlevingsopbouw in de Euregio

Het WOZON, de Rijkshogeschool Maastricht en de Hogeschool Sittard werken aan een projectmatig onderzoek naar verbeteringsmogelijkheden van de positie van migranten in de Euregio. Onlangs is de oriëntatiefase afgerond, waarin is bekeken welke de gevolgen zijn van "1992" voor migranten, wat hun positie is in de verschillende delen van de Euregio en welk minderhedenbeleid wordt gevoerd. De volgende fase in het project is het ontwikkelen van Euregionale netwerken van migrantenorganisaties en betrokken beroepssectoren.

De resultaten van de oriëntatiefase, beschreven in de brochure "Landopeners en Hekkesluiters", zullen worden gepresenteerd tijdens de conferentie "Multi-etnische samenlevingsopbouw in de Euregio", die wordt gehouden op 8 december 1989 in het Provinciehuis te Maastricht.

De conferentie zal aandacht besteden aan:

– *De positie van migranten in de Euregio*

In een straal van honderd kilometer rondom Maastricht wonen meer dan 250.000 migranten. Zij verkeren in een weinig rooskleurige positie. De problemen op de arbeidsmarkt, in het onderwijs, met betrekking tot de rechtspositie en in de woon- en leef-situatie zijn groot.

– *De gevolgen van de Europese Eenwording voor migranten*
1992 is voor migranten een jaartal dat onduidelijkheid en angst oproept. Visumplicht? Legitimatieplicht? Oplevend nationaliteitsbewustzijn in de Europese landen? Europa voor de Europeanen?

– *Het belang van Euregionale contacten op terreinen, die noodzakelijk zijn voor de positieverbetering van migranten*

Gezamenlijk beleid en samenwerking in diverse sectoren als arbeid, onderwijs, rechtspositie en woon- en leefsituatie kan belangrijke voordelen bieden boven afzonderlijk gevoerd beleid in de verschillende landen. 1992 zal deze samenwerkingsmogelijkheden vergroten.

– *Ontwikkeling van Euregionaal beleid ten aanzien van migrantenproblematiek*

Er zal nu het nodige moeten gebeuren om te voorkomen dat hun positie na 1992 verder verslechtert. Toch komt de situatie van migranten en het werk dat moet worden verricht om hun positie te verbeteren nog niet voor op de agenda van de Euregio.

Voor wie is de conferentie bedoeld

De conferentie is bedoeld voor de volgende functionarissen/instellingen:

Migrantorganisaties en functionarissen van instellingen die migrantenorganisaties ondersteunen.

Politieke organisaties, overheidsinstellingen en instellingen voor beleidsadviesing.

Arbeidsorganisaties, vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties, leden van ondernemingsraden, ambtenaren van arbeidsbureau's, functionarissen van werkgelegenheidsprojecten en werkloosheidsprojecten.

Leerkrachten uit basisonderwijs, voortgezet onderwijs en volwasseneneducatie. Functionarissen van onderwijsondersteunende projecten, onderwijsvoorrangswerk en ander educatief welzijnswerk.

Instellingen voor samenlevingsopbouw, hulp- en dienstverlening. Opleidingen voor sociaal-agogisch werk.

Instellingen en organisaties voor juridische dienstverlening aan vluchtelingen en migranten.

Werkwijze en programma

De dag start met een algemene inleiding over de situatie van migranten in het Europa van na 1992 door de heer Rabbae, directeur van het Nederlands Centrum voor Buitenlanders.

Daarna zal vanuit de verschillende delen van het Euregiogebied de aanpak van problemen waarmee migranten te maken hebben worden belicht.

's Middags wordt in vier workshops gewerkt. Ze worden voorgezeten door terzake deskundigen uit de Euregio. Doelstelling:

- bespreken van knelpunten en belangrijke ontwikkelingen in de situatie van migranten
- bespreken van belangrijke ontwikkelingen in het beleid
- uitwisseling van werkervaring
- onderzoeken van mogelijkheden tot samenwerking over de grenzen heen.

Tijdens de conferentie zijn tolken aanwezig.

De conferentiemap, inclusief de brochure "Landopeners en Hekkesluiters", wordt voor de conferentie toegezonden.

Organisatie

De conferentie wordt georganiseerd door de projectgroep "Multi-etnische samenlevingsopbouw Euregio 1992". Hierin werken samen: Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland, de Rijkshogeschool Maastricht en de Hogeschool Sittard. Het programma van de conferentie is voorbereid door dhr. J. Jansen, lid Provinciale Staten in Nederlands Limburg, die tevens dagvoorzitter is.

Meer informatie bij T. Gruisen, WOZON, Brandstraat 4, Sittard, tel: 04490-13912.

Netwerkbenadering in het opbouwwerk

Opbouwwerkers of projectmedewerkers, bijvoorbeeld betrokken in zgn. probleemcumulatiegebieden, onderwijsvoorrangsprojecten of bij buurtbeheer, moeten veel keuzes maken m.b.t. werkdoelen, positie en strategie. De netwerkbenadering kan helpen die keuzes te vergemakkelijken en inzicht te krijgen in het ingewikkelde krachtenveld tussen bevolkingsgroepen, overheidsdiensten, instellingen en organisaties.

Over de netwerkbenadering in het opbouwwerk organiseert LOCO vanaf 23 oktober a.s. een cursus, die zes avonden in beslag zal nemen.

In de cursus zal worden ingegaan op:

- De kenmerken van de netwerkbenadering.
- Verschillende soorten netwerken: organisatorische, issue-, sociale en persoonlijke netwerken.
- Het netwerk als organisatieprincipe bij samenwerking tussen instellingen en tussen bewonersgroepen.
- Netwerkanalyse.
- Verschillende strategische mogelijkheden om doelgericht te werken.
- Positie en rol van de opbouwwerker.

De cursusavonden

De volgende thema's komen in deze cursus aan de orde (dit zijn tevens de cursusbijeenkomsten):

1. Netwerkorganisaties

Verschillende manieren om naar organisaties te kijken.

2. De plaats en rol van de werker

Inzicht krijgen in de relatie tot meerdere factoren.

3. De netwerkanalyse

Het verrichten van onderzoek naar de Ausgangssituatie. Kunnen analyseren en diagnostiseren.

4. Veranderings- en ontwikkelingsstrategieën

Plannen opstellen, kansen en mogelijkheden benutten.

5. Sociale en persoonlijke netwerken

Hoe krijg je daar zicht op toepassingsmogelijkheden.

6. Methodische verdieping

Oefenen praktische vaardigheden. Afronding.

Naast het bestuderen van de readers worden er tijdens de cursus opdrachten uitgereikt die thuis voorbereid moeten worden.

De cursus wordt gegeven door Leida Schuringa op 6 maandagavonden, van 19.00-21.30 uur in het gebouw van de Hogeschool Rotterdam.

De cursUSDagen zijn 23, 30 oktober, 6, 13, 20 en 27 november 1989.

De deelnemersbijdrage is vastgesteld op f. 500,- inclusief reader en certificaat deelname.

Aanmelding kan nog tot uiterlijk 6 oktober telefonisch bij Hekon Pasman (010-4004141) of Liesbeth Franken (010-4004138).

Lezingencyclus over organisatie, beleid en management

De Voortgezette Opleidingen Amsterdam organiseert in het seizoen 1989/1990 een lezingencyclus over organisatie, beleid en management. De lezingen, waarvan de eerste al heeft plaatsgevonden, worden gehouden op tien dinsdagavonden van 20.00-22.00 uur. Op het programma staan:

3 oktober
- Riek Stienstra: "Management van nieuwe problematieken"

31 oktober
- Wim Sprenger: "Arbeidsmarktontwikkelingen"

21 november
- Tineke de Rijk: "Positieve Actie"

19 december
- Yvonne van de Mosselaar: "10.000 km-beurt voor managers"

20 februari
- Ed Blauw: "Extern en intern corporate image in het welzijnswerk"

13 maart
- L.A. Welters: "Public Private Partnership en produktvernieuwing"

27 maart
- Marjan Franzen: "De adviesrelatie"

1 mei
- Gejo van Duinkerken: "Hoe implementeer je kwaliteitsdenken"

15 mei
- Ruud Kaulingfreks: "Management en filosofie, een wederzijdse uitdaging".

De kosten bedragen f. 25,- per avond. Nadere informatie en opgave bij de VO-Amsterdam, Singel 132-134, 1015 AG Amsterdam, tel. 020-263393.

Community based gezondheidsbeleid en opbouwwerk

In onderstaand artikel schetst Kees Stuurrop het kader voor een project "methodiek community based gezondheidszorg". Doel van dit project is het stimuleren van innovatieve praktijken die een meer in de bevolking geworteld – en door de bevolking gedragen – gezondheidsbeleid als uitgangspunt hebben. Het project vormt een onderdeel van het beleid van het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid Oost Nederland (WOZON) in Sittard

Het is voor het opbouwwerk een uitdaging om in de komende jaren concreet gestalte te geven aan het concept van de World Health Organization (WHO) omtrent "community based" volksgezondheid. Het WHO pleidooi hiervoor vormt een onderdeel van de strategie gericht op "Health for All by the year 2000" (WHO 1981).

De Nota 2000, de recente discussienota Doelgericht Veranderen en de plannen van de commissie Dekker, zoals die vertaald zijn in "Verandering Verzekerd", bieden ruimte voor een vernieuwing van inhoud en organisatie van de gezondheidszorg. Kort gezegd gaat de nieuwe ontwikkeling in de richting van "cure naar care", meer aandacht voor een breed gezondheidsbeleid (facet beleid), preventie en actieve bevolkingsparticipatie. Meer ruimte wordt gegeven om vooral lokaal/regionaal tussen aanbieders van zorg, verzekeraars en gebruikers nieuw beleid te ontwikkelen. In dat beleid moet de rol van de gebruiker/van de bevolking nader worden uitgewerkt. Een community based opbouwwerk aanpak kan daarbij effect sorteren.

op het terrein opbouwwerk – gezondheidszorg. Eerst wordt kort een aantal hoofdlijnen in het (volks)gezondheidsbeleid aangegeven, met nadruk op de vraag wat onder "community based" moet worden verstaan en wat de rol van opbouwwerk kennis hierbij is (en kan zijn). Vervolgens komen voorbeelden van "good practice" in zake een community based volksgezondheid aan de orde. Tenslotte wordt een aantal centrale vragen geformuleerd.

Kenmerkend voor het opbouwwerk is sociaal organisatorische deskundigheid, strategische deskundigheid en educatieve deskundigheid. De gebruikswaarde van het opbouwwerk wordt verder in hoge mate bepaald door ervaring in samenwerking met de lokale bevolking en dikwijls met "moeilijk bereikbare groepen" van die bevolking.

Er kunnen drie terreinen onderscheiden worden waarop opbouwwerk inzetbaar is in het nieuwe volksgezondheidsbeleid.

1. Opbouwwerk kan een bijdrage leveren aan opzet en ondersteuning van algemene en categorale patiëntenorganisaties. De ervaring met organisaties van belangenbehartiging, die in de opbouwwerk-traditie aanwezig is, vindt hier een directe aansluiting en kan effectief worden ingezet.
2. Opbouwwerk kennis kan worden gebruikt voor stimulering en ondersteuning van zelfhulpgroepen. Dit is voor toepassing van de opbouwwerkmethode een relatief nieuw terrein. Mensen organiseren zich in zelfhulpgroepen dikwijls op ervaringen met een bepaalde ziekte. Als zodanig onderscheidt het lotgenotencontact zich van het traditionele belangenbehartigingsconcept. Het doel is in de eerste plaats naar bin-

nen gericht: verbetering van de "persoonlijke" situatie van de groepsleden. Zelfhulpgroepen zijn op te vatten als een nieuwe sociaal organisatorische "voorziening". Ondersteuning van dit soort groepen vereist een bezinning op noties over zelforganisatie en netwerkvorming in het opbouwwerk.

3. Opbouwwerk, opgevat als een buitenmuurse organisatiedeskundigheid in lokale samenlevingen met veel turbulentie, kan een nuttige bijdrage leveren aan het gewenste brede en nieuwe volksgezondheidsbeleid. Vooral waar gesteld wordt, in navolging van de koers van de Wereldgezondheidsorganisatie, dat de gezondheidszorg fundamenteel moet veranderen van een eenzijdig curatieve, technologische en biologisch deterministische aangelegenheid, in een nieuwe volksgezondheid. Dit veronderstelt een nieuwe definitie van gezondheid en een nieuwe organisatie van de gezondheidszorg. Voor deze nieuwe koers wordt centraal gesteld dat zo'n volksgezondheidsbeleid "community based" zal zijn of niet zal zijn.

Dit derde punt is van de drie het meer omvattende, het impliceert de eerste twee punten. Vooral in een nadere uitwerking van het community based gezondheidsconcept kan het opbouwwerk met zijn deskundigheid in samenlevingsopbouw (community organisation, community development, community participation) een belangrijke rol spelen.

"Health promotion"

Het zogenaamde "Healthy Cities" project is één van de speerpunten in de WHO-strategie, die een "health promotion" inzet voor een verbreed gezondheidsbeleid. Gezondheid wordt in de nieuwe visie van de WHO niet (traditioneel) negatief gedefinieerd als "niet ziek zijn", maar als een algemene situatie van wel-

bevinden, waar voor een ieder naar wordt gestreefd. Gezondheidszorg is dan een positieve produktieve kracht, in plaats van een negatieve kostenpost. Het nieuwe beleid zal meer sectoren moeten omvatten: economie, milieu, leefstijl etc.; dit wordt ook wel aangeduid als het 'facetbeleid'. Bovendien wordt in dit concept grote waarde gehecht aan zelfzorg en zelfhulp, het 'gezondheidsvermogen' van de mensen zelf. In dit geheel wordt benadrukt dat zo'n beleid alleen kan slagen als het geworteld is in de (lokale) gemeenschap (community based).

Aktieve participatie van de bevolking is hiervoor vereist. De invloed van de bevolking op het gezondheidsbeleid moet worden vergroot. De opbouwwerk-aanpak zou in zo'n lokaal gezondheidsbeleid een belangrijke rol kunnen spelen. Gedacht kan worden aan het ontwikkelen van een 'community diagnosis' (in Nederland vertaald met 'gezondheidsprofiel'), inhoudende een diagnose van de gezondheids-situatie van een bepaald gebied. Overigens is er een strijd gaande over de uitleg van het WHO concept. Logisch, want het concept is zeer breed, multi interpretabel en kent nog weinig praktische uitwerkingen.

Om het concept verder uit te werken wordt grote waarde gehecht aan voorbeelden van 'good practice', aan projecten waar het nieuwe concept ook praktisch gestalte krijgt.

Prof. drs. Van Londen, directeur generaal volksgezondheid van het ministerie van WVC, pleit er recenterlijk voor bij de health promotion niet alleen uit te gaan van steden, maar een revitalisering van de volksgezondheid over de gehele linie na te streven: *"De kern van het beleid, oriëntatie op de determinanten van gezondheid, is immers toepasbaar op alle mogelijke situaties. Ik spreek*

dan ook liever van een regionale gezondheidsbeleid in plaats van een "gezonde steden"-beleid. (J. van Londen, Gezondheidsbeleid en de leefbare stad; in: Healthy Cities, Dageraad van een nieuwe volksgezondheid. Rijswijk 1988, blz. 45).

Regionalisatie van het gezondheidsbeleid, inclusief een vernieuwing van de taak van de regionale gezondheidsraden, en van de basisgezondheidsdiensten is een actueel vraagstuk.

Van Londen is eveneens een pleitbezorger van het opstellen van gezondheidsprofielen. (idem blz. 47 ev). Ten aanzien van de invulling van die profielen zijn ook meningsverschillen zichtbaar: zijn dit de traditionele, meer statistische onderzoeken, gericht op risico factoren, gezondheidsstoestand van individuen, etc. of is het opstellen van zo'n profiel ook en vooral een aangelegenheid van de "community".

Vanuit een opbouwwerk optiek zou natuurlijk voor het laatste gepleit moeten worden. Van Londen benadrukt enerzijds het belang van een traditionele empirische aanpak, maar stelt anderzijds dat bij de doelstelling van het Healthy Cities project "community involvement" van groot belang is. *"Dit houdt in een zoveel mogelijk aansluiten bij initiatieven van bevolkingsgroepen, gericht op een gezondere omgeving of gezonder gedrag. In veel van de thans lopende projecten zien we een mate van participatie van de bevolking als vast onderdeel opgenomen. Gezondheidsvoorlichting en opvoeding (GVO) speelt hierbij een sleutelrol."* (Van Londen, idem blz. 47).

Voor een sleutelrol die opening biedt voor een nieuw volksgezondheidsconcept, zal de traditionele, overwegend op gedragswijziging van het individu gerichte, benadering moeten worden gewijzigd. Juist op het onderdeel bevolkingsparticipatie ontbreekt bij de GVO werkwijze dikwijls de "community based" op-

bouwwerk-aanpak. (Zie o.a. Welzijnsweekblad, nr. 44, 1988: "Gezondheidsvoorlichters willen via welzijnswerk tot de "moeilijk bereikbaren" doordringen." Daarin wordt geciteerd prof. Niels Röling, hoogleraar voorlichtingskunde in Wageningen, die wijst op de voordelen van een opbouwwerk-aanpak in gezondheidsvoorlichting.)

Voor een community based gezondheidszorg zullen nieuwe vormen van samenspraak moeten worden ontwikkeld tussen professionals en de bevolking. Het gaat daarbij niet om een simpel afstemmingsvraagstuk. De fundamentele vraag moet gesteld worden aan welke gezondheid behoefte is.

Dit vereist ongetwijfeld medezeggenschap zoals ze in de patiëntenbeweging wordt nagestreefd (het eerste terrein waar opbouwwerk een rol kan spelen) en het betrekken van ervaringsdeskundigheid en onderlinge hulpverlening in de gezondheidszorg (het tweede aandachtsveld voor het opbouwwerk) maar vraagt vooral ook experimenteren met nieuwe vormen en inhouden ten aanzien van formulering van beleid-suitgangspunten, de uitvoering van het beleid en het beheer van voorzieningen.

In een community based concept zal via een dialoog moeten worden vastgesteld welke gezondheidszorg, welke kwaliteit en welke hoeveelheid waar moet worden aangeboden. Dit kan niet gebeuren via een formeel planingsproces, vanuit doelrationele opties gestuurd. Er moeten voorwaarden worden geschapen voor een community based sturingsproces. De kwaliteitsvraag moet daarbij centraal staan. Geen participatie om de participatie. Maar actieve deelname van de bevolking om daadwerkelijk kwalitatief betere en effectievere voorzieningen gestalte te geven. →

Voorbeelden van "good community based practice"

Enkele in Nederland en met name in het werkgebied van WOZON zichtbare aanzetten tot ontwikkeling van nieuwe "good practice" in relatie met opbouwwerkondersteuning zullen hier vervolgens kort worden aangestipt. Daarbij wordt de genoemde driedeling in de relatie opbouwwerk – gezondheidszorg gehanteerd.

1. Belangenbehartiging,

ondersteuning van patiëntenorganisaties

De ondersteuning van patiëntenorganisaties (categoriaal en algemeen) vindt centraal steeds meer plaats via de Werkgroep 2000 en het Landelijk Consumenten en Patiëntenplatform (LPCP). Decentraal/lokaal speelt het welzijnswerk en met name het opbouwwerk, een rol in ondersteuning van de patiëntenbeweging.

Een aantal gebieden in Nederland, Kennemerland, Eindhoven/Kempenland en Limburg is destijds aangewezen als invoeringsgebieden voor de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg (WVG). Ontwikkeling van patiëntenorganisatie is in die gebieden gesteund vanuit Den Haag. Nu de WVG in de prullenmand is verdwenen, zijn voor deze gebieden toch subsidiegelden vrijgemaakt om de experimenten met patiëntenorganisatie en participatie voort te kunnen zetten (tot 1992). Aanvullend hierop is in Noord-Nederland een beperkt budget (voor een jaar) beschikbaar gesteld voor opbouwwerk ondersteuning van patiëntenbelangenbehartiging. Ook in Limburg en in Eindhoven e.o. zijn patiëntenondersteuningsbureaus in opbouw.

Naast ontwikkeling van klachtenbureaus, participatie in allerlei overlegorganen, is een belangrijke doelstelling het stimuleren van lokale, sub-

regionale patiëntenorganisaties en platformen.

In Eindhoven en omstreken bestaat reeds een jarenlange rechtstreekse relatie tussen opbouwwerk en patiëntenbeweging.

Opbouwwerkers in de stad en de regio zullen ook in de toekomst door het patiënt ondersteuningsbureau van het Regionaal Patiënten en Consumenten Platform (RPCP) nadrukkelijk worden uitgenodigd om een rol te spelen in ontwikkeling van regionale en lokale patiëntenorganisatie. Er was al overleg, dit zal worden voortgezet.

In Limburg kan op het terrein van regionale ondersteuning en netwerkontwikkeling een duidelijk aanbod vanuit de opbouwwerkpraktijk relevant zijn.

In het algemeen kan worden gesteld dat stimulering van patiënten/consumentenparticipatie in gezondheidsbeleid en gezondheidszorg in de toekomst steeds belangrijker zal worden. (Zie de intenties van de Tweede Voortgangsnota Patiëntenbeleid van WVG en de Wet democratisch functioneren van zorginstellingen – 1988.)

2. Ondersteuning van zelfhulpgroepen

Hoewel zelfhulporganisatie dikwijls als onderdeel van categoriale patiëntenorganisaties voorkomt, is het toch te beschouwen als een zelfstandig verschijnsel naast belangenbehartiging en participatie. Zelfhulporganisatie verwijst naar een verandering van het medische zorgsysteem zelf. Ondersteuning daarvan vereist bijzondere (opbouwwerk) aandacht. Het Nota 2000 verhaal en het WHO concept impliceren steun voor zelfhulpontwikkelingen. Konkrete ondersteuning, speciale aandacht voor het voorwaardenschepende van zelfhulporganisatie, komt slechts sporadisch voor. Uitzonderlijk is in dit verband de structurele steun van de provincie Limburg voor het Steunpunt Zelfzorg Initiatieven (SZI). Op de agen-

da van dit provinciale steunpunt voor zelfhulpinitiatieven staat reeds lang: stimuleren van lokale/regionale steunpunten. Dit is nog niet in de praktijk gerealiseerd.

Ook in ander plaatsen in Nederland wordt lokaal meer en meer aandacht besteed aan een patiëntenondersteunend beleid. In Almere bestaat een patiëntenondersteuningsbureau, dat zich ook richt op zelfhulpgroepen.

In de Nota "Beter Gezond" van de Gemeente Den Haag wordt een aanzet gegeven voor een nieuw integraal gemeentelijk volksgezondheidsbeleid. Een van de actiepunten is het aanbieden van steun in de facilitaire sfeer voor zelfhulpgroepen. (Nota Beter Gezond, Gemeente Den Haag 1989).

In Noord-Brabant is de ontwikkeling van een Brabants steunpunt voor zelfhulp aan de orde. In Best bestaat reeds vele jaren een door het opbouwwerk opgezet en ondersteund Steunpunt Zelfhulp. In Den Bosch-Oost wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een dergelijk steunpunt vanuit het Welzijnsproject Oost, met name door de betrokken opbouwwerker. In Eindhoven ligt een door leden van zelfhulpgroepen opgesteld plan voor een Zelfhulphuis klaar. Het wacht nog op praktische realisatie. Het RPCP zal zich daarvoor inzetten. Vanuit de afdeling GVO van de GGD in Eindhoven (Eindhoven is een Healthy City) wordt zelfhulpontwikkeling actief ondersteund.

Overal in het land wordt vanuit de vrouwen-gezondheidsbeweging de opzet van zelfhulpnetwerken voor vrouwen gestimuleerd.

De zelfhulpbeweging is een duidelijk voorbeeld van een community based gezondheidszorg, van een community health.

Lotgenoten komen via uitwisseling van hun ervaringen tot nieuwe definities van hun gezondheid, zij eigenen zich hun lichaam weer toe, dat

hun in het heersende gezondheidszorg regime dreigt te worden afgenomen.

"Most people have little confidence to deal with questions of their own personal ill-health. How do they cope with the problem of wider health issues? The increasing reliance people developed over the years on health professionals has been encouraged by those professionals. It is the function of most Community Health Institutions on the other hand to enable people to learn from one other, to share problems, experiences and motives". (A. Watt a.o., Community Development In Health: Addressing The Confusions, London 1984, p. 50).

Zelfhulpgroepen ontwikkelen een nieuwe dialoog over gezondheid en overlevingsstrategieën, zij produceren "new facts", nieuwe vormen van sociale organisatie, "good practice". Dit is vooral ook van belang met het oog op de voor de toekomst verwachte stijging van het aantal chronische patiënten. Opbouwwerk kennis kan worden ingezet bij het ontwikkelen van steunpunten en netwerken.

3. Opbouwwerk als ondersteuning van een community based nieuw volksgezondheidsbeleid
Zoals hiervoor vermeld, is dit het meer omvattende van de drie terreinen: een community based ontwikkeling in de gezondheidszorg zal in ieder geval de eerste twee punten patiënten-invloed en zelfhulporganisatie moeten omvatten. Het gaat er verder vooral om ook daadwerkelijk nieuwe verhoudingen, nieuwe voorzieningen in de gezondheidszorg te creëren. Opbouwwerk kan op de volgende punten bijdragen aan een nieuwe volksgezondheid.

* Gezondheid moet in brede zin (facet beleid) een thema worden op de lokale politieke agenda. Er zijn tal van initiatieven. Opbouwwerk kan daarbij aansluiten en zelf nieuw ontwikkelingen entameren.

10 jaar gezondheidswerk in Den Bosch-Oost

In Den Bosch Oost is in de afgelopen tien jaar een vorm van "gezondheidswerk" ontwikkeld, die past bij de jaren negentig. Men is er steeds vanuit gegaan dat de bewoners zelf aan hun eigen gezondheid moeten werken en dat er dus een nauwe samenwerking moet zijn tussen dokter, maatschappelijk werker en welzijnswerker enerzijds en bewoners, vrijwilligers, mantelzorgenden anderzijds. Zo is in de loop der jaren een uitgebreid hulpverleningsnetwerk ontstaan van wijkgroepen, actiegroepen, zelfhulpgroepen, WAO-groepen en vrouwengroepen, daarbij ondersteund door professionele beroepskrachten. Bewoners dragen verantwoordelijkheid voor hun eigen gezondheid en die van elkaar. Aldus is er sprake van een "zorgzame samenleving avant la lettre". De nieuwe zorgpraktijken die zo ontstaan, leveren niet alleen kwalitatief betere gezondheid op, ze zijn ook kostenbesparend gezien hun preventieve karakter.

In "Buurtzorg en professie, een netwerk" beschrijft Mariet Paes, werkster van het eerste uur in Den Bosch Oost de ontwikkeling van het netwerk. Haar beschrijving is gelardeerd met treffende citaten uit interviews met bewoners, gedichten en foto's van bewoners. Het boek vormt een basis voor een nieuwe fase: een innovatieprojeekt samenwerking professionele en informele zorg. Doelstelling hiervan is het bestaande netwerk verder uit te breiden en te consolideren en de ervaringen te beschrijven zodat ook andere projecten in Den Bosch of elders in het land hiervan gebruik kunnen maken.

De uitgave is te bestellen voor f. 15,- bij het Welzijnsproject-Oost te Den Bosch, tel. 073-135350. (foto: wijkbewoners en vrijwilliger in het het gezondheidscentrum)

* Preventie zal een belangrijke rol spelen in een nieuw volksgezondheidsbeleid. Dit gaat verder dan de op individuele gedragwijziging gerichte strategieën van het traditionele GVO-concept. Er zal een link moeten zijn met het facetbeleid (milieu!). Bij voorlichtingscampagnes moeten in samenspraak met de bevolking projecten worden ontwikkeld.

* Bij reorganisatie van de zorgverlening zullen vormen moeten worden ontwikkeld voor aanvaardbare thuiszorgvoorzieningen. De lokale samenleving moet betrokken worden bij vormgeving en uitvoering.

* De reorganisatie van de eerste lijn en de tweede lijn zal moeten gebeuren via directe betrokkenheid van de gebruikers. Afstemming en samenwerking tussen disciplines zijn on-

volgende voorwaarden voor inhoudelijk andere werkwijzen die beantwoorden aan de eisen van een nieuw volksgezondheidsbeleid: de bevolking zal bij die veranderingen moeten worden betrokken.

* In de geestelijke gezondheidszorg wordt al geruime tijd gestreefd naar de-institutionalisering, de-hospitalisering etc. De psychiatrie waar rond in, mensen met een psychiatrische geschiedenis worden zichtbaar in, de lokale gemeenschap. Al was het alleen maar vanwege beddenreductie in de psychiatrische instituten. Nieuwe vormen van opvang zijn daarvoor nodig. "beschermd wonen", tussen-voorzieningen etc. Er zal een beroep worden gedaan op de lokale samenleving om "op te vangen". Wie bepaalt wie, wat, waar en hoe?

Van al deze onderwerpen zijn voorbeelden van "good practice" aan te wijzen waar opbouwwerk een nuttige rol in speelt of kan spelen.

In Den Bosch wordt een voorstel uitgewerkt voor een steunpunt gezondheidswerk, waarin beroepskrachten uit welzijnswerk en gezondheidszorg samen met vrijwilligers, buurtbewoners, gestalte willen geven aan een nieuwe, community based, gezondheidszorg.

In Den Bosch Oost wordt vanuit de opvatting van een integrale aanpak hecht samengewerkt tussen welzijnswerk, opbouwwerk en gezondheidscentrum. Het opbouwwerk in Den Bosch Oost is verder betrokken bij het opzetten van beschermde woonvormen in de wijk.

In Eindhoven ondersteunt het plaatselijk opbouwwerk de opzet van een opvanghuis voor psychiatrische patiënten, samen met het RPCP en Ypsylon (de vereniging van ouders en familieleden van patiënten).

In Sittard, Roermond en Echt participeert het opbouwwerk in de vormgeving van dagopvangprojecten voor (ex) psychiatrische patiënten. Daarbij wordt samengewerkt met Psychiatrische ziekenhuizen, RIAGG's. In Den Haag is het de bedoeling dat het nieuwe gezondheidsbeleid wijkgericht wordt geïntroduceerd. Er wordt verband gelegd met de sociale wijk aanpak en de activiteiten van wijk en dienstencentra. In het kader van kennisvermeerdering over gezondheid, ziekten, voorzieningen en gezondheidsbeïnvloedende factoren en het bevorderen van betrokkenheid van burgers bij het vormgeven van een gezonde omgeving en leefmilieu zal een stedelijk Dienstencentrum Gezondheidsbevordering worden opgericht.

Centrale vragen voor lokaal gezondheidsbeleid

In een projectvoorstel gericht op de mogelijke rol van opbouwwerk en de opbouwwerkmethode in een nieuw volksgezondheidsbeleid, zullen de

hiervoor aangestipte vraagstukken nader moeten worden geanalyseerd.

Samengevat gaat het om de volgende punten: de toepassing van de gezondheidsprofielen, de regionalisatie van de gezondheidszorg, bevolkingsparticipatie in lokaal gezondheidsbeleid, voorbeelden van en experimenten met "good practice".

Centrale vragen zijn:

- Op welke wijze kan de invloed van de bevolking op het nieuwe volksgezondheidsbeleid concreet gestalte krijgen?
- Welke innovaties moeten in het betrokken veld plaatsvinden om het nieuwe beleid te verwezenlijken?

In het recente Ontwerp-Kerndocument Gezondheidsbeleid "Doelgericht Veranderen" (WVC discussienota, april 1989) wordt nog eens benadrukt dat niet alleen de introductie van gezondheidsbeleid, maar ook het groeiende gezondheidsbewustzijn onder de burgers een uitdaging betekent voor met name de gemeenten. In "Doelgericht Veranderen" is de volgende doelstelling opgenomen:

"Vanaf 1990 voeren alle (samenwerkende) gemeenten een expliciet gezondheidsbeleid, onder meer tot uitdrukking komend in programma's over collectieve preventie. Elementen hieruit zijn bijvoorbeeld: lokale vertaling van nationale gezondheidsdoelen (...), opstelling van gezondheidsprofielen en een ontwikkelingsplan voor de lokale samenwerkingsorganisatie". (blz. 40)

Een uitdaging voor de gemeenten, zeker, maar die hebben weinig of geen ervaring met het ontwikkelen van een zelfstandig gezondheidsbeleid (in brede zin). Veel gemeenten voelen zich verloren in de vrije ruimte, nu de WVG niet meer bestaat. (In een publikatie van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, "De GGD, gemeentelijk instrument bij het streven naar een gezonde loka-

le/regionale samenleving" (1988), wordt getracht de gemeentelijke rol nader in te vullen.)

Een uitdaging ook voor het opbouwwerk om deze ruimtevrees te helpen overwinnen met een bijdrage vanuit "the community".

Kees Stuurop

Literatuur

- L.J.G. van der Maesen, *Transformatie van de Gezondheidszorg in Nederland tussen 1974 en 1987*. Assen/Maastricht 1987.
- D.C. Kaasjager e.a. (red), *Healthy Cities*. Dageraad van een nieuwe volksgezondheid. Rijswijk 1988.
- De GGD, gemeentelijk instrument bij het streven naar een gezonde lokale/regionale samenleving. VNG, 's-Gravenhage z.j.
- "Nota 2000". Over de ontwikkeling van gezondheidsbeleid: feiten, beschouwingen en beleidsvoornemens. Tweede Kamer vergaderjaar 1985-1986, 19500, nrs 1-2.
- Doelgericht Veranderen. Ontwerp-Kerndocument Gezondheidsbeleid. Discussienota WVC. Rijswijk 1989.
- Tweede Voortgangsnota Patiëntenbeleid. Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 16 71, nr 31.
- Bereidheid tot verandering. Commissie Structuur en financiering Gezondheidszorg. 's-Gravenhage 1987.
- Verandering Verzekerd. Tweede Kamer vergaderjaar 1987-1988, 1945, nrs 27-28.

In het najaar verschijnt bij het WOZON op het terrein van opbouwwerk-gezondheidszorg een publikatie over ondersteuning van zelfhulp-groepen.

Voor verdere informatie kan contact worden opgenomen met Kees Stuurop, medewerker gezondheidszorg bij het WOZON, postbus 521, 6130 AM Sittard, tel. 04490-13912. ■

Gemeentelijk werkloosheidsbeleid – of beter – werkgelegenheidsbeleid

De rol van gemeenten in het toekomstige arbeidsvoorzieningsbeleid (dat samen met GAB en sociale partners bepaald zal worden binnen de Regionale Bureaus voor Arbeidsvoorziening) ontstaat hen er niet van om een eigen werkloosheids- en werkgelegenheidsbeleid te ontwikkelen, waaraan politieke discussie en besluitvorming voorafgaat. Greet Hettinga bespreekt de mogelijkheden van gemeenten, o.a. aan de hand van het zevensporenbeleid van de gemeente Rotterdam.

In zowel kleine en grote gemeenten en zowel landelijk als provinciaal staat de werkloosheidsproblematiek hoog op de agenda. Verschillende partners spelen op diverse niveaus hun eigen rol. Zo wordt tot nu toe het arbeidsvoorzieningsbeleid grotendeels door het Rijk bepaald en lokaal uitgevoerd. De invloed van de gemeentelijke overheid daarop bleef beperkt, al zijn de samenwerkingsverbanden gegroeid met het invoeren van vooral de heroriënteringsgesprekken. Wanneer de tripartisering binnenkort wordt doorgevoerd (of is er nog een weg terug voor de Kamer?) zullen gemeente, GAB en sociale partners binnen de Regionale Bureaus voor de Arbeidsvoorziening (RBA's) een gezamenlijk beleid kunnen ontwikkelen. Dat geeft de lokale overheid echter geen vrijbrief voor het achterwege laten van een politieke discussie en besluitvorming over structuur en inhoud van het eigen werkgelegenheidsbeleid. De mensen zonder baan, vrouwen en diverse andere belangengroepen zullen zelf geen plaats verwerven in het nieuwe RBA bestuur. Hun belangen zullen door moeten klinken in het beleid waar ze via de politieke partijen wel invloed op uit kunnen oefenen en dat is het gemeentelijk werkgelegenheids- en werkloosheidsbeleid.

De mogelijkheden die gemeenten hebben worden belicht aan de hand van twee in het voorjaar verschenen uitgaven, nl.:

- "Gemeentelijk Werkloosheidsbeleid in een nieuwe fase" van de Stichting Holland Initiatives, Bunnik febr. 1989
- "Werkgelegenheidsbeleid Rotterdam", een notitie t.b.v. de werkgelegenheidsconferentie voor de leden van de Gemeenteraad uit april 1989.

Volgen, aanvullen of stimuleren

De eerstgenoemde brochure is verschenen om gemeenten inzicht te geven in de mogelijkheden een eigen werkloosheidsbeleid te voeren. Dat gebeurt mede aan de hand van een onderzoek van het Economisch Instituut Tilburg naar "Gemeentelijk werkloosheidsbeleid in de provincie Noord Brabant". Naast een schets van het rijksbeleid en voorbeelden van concrete projecten wordt aandacht besteed aan de knelpunten waar gemeenten in de praktijk op stuiten en wordt aangegeven waar ondersteuning voor beleid verkregen kan worden (een magere hoofdstukje om de in het najaar door de St. Holland Initiatives te geven regionale cursussen te promoten).

De in hoofdstuk 2 aangegeven mogelijkheden ter bestrijding van de werkloosheid laten zien dat de gemeente het rijksbeleid kan volgen en aanvullen. Daarnaast kunnen gemeenten een stimulerend en voorwaardenscheppend beleid voeren. *Volgend beleid* is het toepassen als werkgever van rijksmaatregelen, zoals tijdelijk arbeidsplaatsen scheppen en a.t.v. doorvoeren. *Aanvullend beleid* is kijken naar de lokale/regionale situatie en tekortkomingen in het rijksbeleid wegnemen door bijv. naast het arbeidsmarkt gerichte landelijke beleid te zorgen voor opvang, sociaal culturele voorzieningen en semi of niet commerciële arbeidsprojecten.

Stimulerend beleid kan op verschillende manieren plaatsvinden. Voorbeelden zijn door voorlichting en advisering werklozen motiveren tot deelname aan projecten, cursussen of (tijdelijke) banen; bedrijven stimuleren rijksmaatregelen toe te passen (is dat niet meer GAB taak?) en het bevorderen van het starten van een eigen bedrijf.

Voorwaardenscheppend beleid voert betekend o.a. het vestigen of uitbreiden van bedrijven vergemakkelijken, ruimte beschikbaar stellen voor activiteiten, de bouw van een bedrijventermin bevorderen en fondsen werven.

Wanneer gemeenten te klein zijn voor bepaalde specifieke activiteiten kan regionale samenwerking nut opleveren. De Regionale Werkgelegenheidsinstellingen (RWI's) worden als voorbeeld genoemd.

Het zevensporenbeleid van de gemeente Rotterdam

Werkloosheidsbeleid is over het algemeen toebedeeld aan de gemeentelijke commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De samenwerking met de afdeling Economische Zaken is in veel gemeenten ver te zoeken. Het is dikwijls de zachte sector tegenover de harde, zeker in de grote gemeenten. De wijze waarop in de gehele gemeenteraad van Rotterdam structuur en inhoud van het werkgelegenheidsbeleid aan de orde is gesteld, aan de hand van een notitie die helder, duidelijk en samenhangend de gemeentelijke werkloosheidsproblematiek belicht en beleidsvorming uitzet, is daarom alleen al van belang. Nog meer te waarderen is dat het vastgestelde zevensporenbeleid aandacht geeft aan zowel groot stedelijke economische ontwikkelingen en de gevolgen daarvan voor buurten en wijken, als aan de opvang en de inzet in additionele banen van hen voor wie er op de arbeidsmarkt geen kansen zijn.

Het zevensporenbeleid kent de volgende facetten:

1. *Het vraaggerichte beleid*: revitaliseren van de stad en de (stedelijke) economie.

De marktsector in stad en regio moet worden versterkt met een investeringsprogramma van 111 miljoen.

De stelling is dat hiermee werkgelegenheid wordt aangetrokken (en behouden). Twijfel bestaat of de economische groei tot voldoende werkgelegenheid zal leiden. Veel werklozen zijn laaggeschoold en complete werkgelegenheid op dat niveau zou een groei vragen van het aantal arbeidsplaatsen tot 150% van het huidige aantal. Rotterdam vindt dat niet realistisch en ongewenst vanwege o.a. de milieu effecten.

Wel is in een convenant met werkgevers en werknemers vastgelegd dat investeringen duidelijker gekoppeld gaan worden aan inzet van bijgeschoolde (langdurig) werklozen. Een project "relatie investeringen – werkgelegenheid" staat op stapel. Het economisch beleid is mede gericht op de werving van werkgelegenheid voor laaggeschoolden (bedrijven met meer dan 20% laaggeschoolden).

2. *Het aanbod gerichte beleid*: scholing en ervaring.

Doel voor 1990 is voor 3000 langdurig werkzoekenden scholing te koppelen aan werkervaring met een werkelijk uitzicht op doorstroming naar de arbeidsmarkt.

Het samenwerkingsverband (GAB-GSD) Rotterdam Werkt zal de chaos aan regelgeving van Rijkszijde moeten vertalen naar een eenduidiger aanpak op lokaal niveau. De chaos in registratie van deelnemers, trajecten e.d. dwingt tot een centrale aanpak maar n.a.v. de deelraadconferentie zijn nu afspraken gemaakt over de rol die wijkkaders kunnen spelen bij toeleiding en startersbeleid.

3. Het beleid gericht op het tot stand brengen en verbeteren van *netwerk, structuren etc.*

De gezamenlijkheid en de maatschappelijke verantwoordelijkheid in de aanpak van de werkloosheidsproblematiek zou tot uitdrukking moeten worden gebracht. Een begin is het organiseren van de gezamenlijkheid bijv. het convenant, dat toetssteen moet zijn voor wat er gerealiseerd wordt, vindt de gemeente Rotterdam.

4. Het beleid gericht op de *kwaliteit van de toekomstige beroepsbevolking* van Rotterdam.

Investerings in de toekomstige beroepsbevolking zijn dringend gewenst. Dit zou tot uitdrukking moeten komen in investeringen in beroepsonderwijs, alfabetisering en huiswerkbegeleiding. Een zorg is – ook al zijn er 650 alfabetiseringsplaatsen gerealiseerd – dat het niveau van de in- en uitstroom zo laag is dat aansluiting op de beroepseducatie niet haalbaar blijkt. Met de inzet van WIR gelden zullen doorstroming en sociale redzaamheid worden bevorderd. Of de concrete projecten resultaat opleveren zal pas later blijken.

5. *Het sociale beleid*: welzijn, vangnet etc.

Opvang voor hen, voor wie de upgraderingstrajecten en de arbeidsmarkt geen soelaas bieden: Rotterdampas, Stedelijk Buro Ander Werk, wijkwelzijnswerk gericht op werklozen. Maatregelen, die de maatschappelijke desintegratie en verzaamde individualisering tegengaan.

6. Het beleid gericht op *additionele werkgelegenheid* in de publieke sector.

Tenminste 10.000 werkzoekenden in Rotterdam zullen nauwelijks of niet geholpen kunnen worden, omdat het laag geschoolde werk op de particuliere markt niet voldoende bestaat of zal ontstaan.

Voor deze doelgroep ontstaat er al-

leen perspectief als er door de gemeente additionele eind-functies worden gecreëerd. In deze functies zullen maatschappelijke taken worden aangepakt, die bij gebrek aan middelen nu en op termijn blijven liggen.

7. *Het binnen-gemeentelijk werkgelegenheidsbeleid*.

Met personeelsplannen en positieve actie zal de gemeente – als werkgever – een voorbeeldrol moeten vervullen.

Rotterdam geeft met het vaststellen van dit werkgelegenheidsbeleid blijk van een gedegen aanpak. Zeker als je dit vergelijkt met de gemeente Amsterdam, die bijv. wel steun verleende aan het Amsterdamse banenplan voor de buurt, maar geen eigen financiële middelen inzette om het Rijk over de streep te trekken. Ook de samenwerking tussen Sociale Zaken en Economische Zaken is ver te zoeken.

Gemeenten, die een nieuw werkgelegenheidsbeleid willen realiseren of het oude willen vernieuwen, raad ik aan de Notitie van Rotterdam als voorbeeld te nemen. Niet in het minst vanwege de integrale aanpak die wordt voorgestaan en de kritische reflectie op eigen invloed en mogelijkheden. Het Rotterdamse beleid valt niet kopiëren, zeker niet voor plattelandsgemeenten, maar het houdt – meer dan eerstgenoemde brochure – een spiegel voor en waarom zou je daar niet in kijken.

Greet Hettinga

Extra formatieplaatsen arbeidsinpassing minderheden

De 18 p.c.g.-gemeenten krijgen voor de duur van drie jaar de beschikking over in totaal 100 extra arbeidsplaatsen, die moeten worden ingezet voor het traject van toeleiding naar de arbeidsmarkt van migranten. Het gaat hierbij niet expliciet om het wijkgerichte beleid, waarvan bij het p.c.g.-beleid sprake is.

De overeenkomst is tot stand gekomen op 29 juni jl. in een overleg tussen ministers en gemeenten over het p.c.g.-beleid en het zogenaamde Memorandumbeleid. Het Memorandumbeleid kan gezien worden als een vorm van specifiek minderhedenbeleid met betrekking tot de verbetering van de positie van minderheden op de arbeidsmarkt in 18 p.c.g.-gemeenten.

Van de 100 formatieplaatsen worden er 30 ondergebracht bij de zgn. Regionale steunorganisaties voor Buitenlanders, 30 bij de Gewestelijke Arbeidsbureaus en de resterende 40 bij de gemeenten. Voor de middelgrote gemeenten betekent dit in totaal 4 extra plaatsen. Voor de vier grote steden ligt dit aanmerkelijk hoger en voor Leerdam en Helmond wat lager.

Er dient een nadrukkelijke koppeling te worden gemaakt met de organisatie van de Heroriënteringsgesprekken (HOG), waarbij de extra formatieplaatsen met name bedoeld zijn voor het "voortraject" en het "natraject" van de HOG en de persoonlijke begeleiding. De laatste functie "maatschappelijk begeleider" getiteld omvat motivering, activering en begeleiding en wordt met name ondergebracht bij de steunfunctie instellingen. Om voor de toekenning van de extra formatieplaatsen in aanmerking te komen dienen gemeente en gewestelijk arbeidsbureau een convenant af te sluiten, waarin het plan van aanpak, de samenwerkingsvormen, de jaarlijkse taakstelling en de halfjaarlijkse rap-

portages worden geregeld. Er wordt vanuit gegaan, dat in combinatie met de heroriënteringsgesprekken alle werkloze migranten in een stad, langer dan 1, 2, of 3 jaar werkloos na de drie projectjaren zijn "doorlopen". Voor alle p.c.g.-steden gaat het in totaal om 25.500 mensen.

Er ligt een grote nadruk op samenwerking tussen de verschillende relevante actoren in een stad of regio. Genoemd worden, naast gemeente, arbeidsbureau en steunfunctie, met name de scholingsinstituten en het bedrijfsleven.

Het opbouwwerk en andere vormen van welzijnswerk worden helaas niet met name genoemd, terwijl juist gezien de ervaringen met het p.c.g. beleid het noemen van deze werksoorten als mogelijke samenwerkingspartner evident lijkt. Dit neemt niet weg, dat het opbouwwerk (of migrantenwerk, sociaal cultureel werk e.d.) in de p.c.g.-steden over deze aangelegenheden contact zouden moeten opnemen met de coördinator p.c.g. of minderheden van hun stad, zodat zij, aansluitend op de lokale p.c.g.-praktijk een aandeel kunnen leveren in dit project.

Meer informatie bij het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden, tel. 070-521354. ■

Terugploeggeld voor 600 zeer langdurig werklozen

Met behulp van uitkeringsgeld mensen zonder baan aan het werk helpen is lang tegengehouden door minister De Koning. Diverse banenplannen – waaronder het Amsterdamse Banenplan voor de Buurt – zijn op grond van het terugploegprincipe ontwikkeld, maar nooit gehonoreerd. Als resultaat van het bestuurlijk overleg tussen p.c.g. gemeenten en betrokken ministers is in een zgn. Memorandum afsprake overeengekomen dat nu, bij wijze van experiment drie projecten in Rotterdam, Nijmegen en Dordrecht zullen worden ondersteund.

Deze gemeenten ontvangen voor resp. 300, 200 en 100 langdurig werklozen van het Rijk een financiële bijdrage, die gebaseerd is op het wettelijk minimumloon. De uitvoeringskosten moeten door de gemeenten zelf betaald worden.

Doel van het experiment is om in de praktijk te toetsen of het mogelijk is oudere werklozen, die geen schijn van kans hebben op regulier werk, aan de slag te helpen met geschikte werkvervangende activiteiten. In de drie steden kan ervaring worden opgedaan met het vinden van zinvol werk, het opzetten van een uitvoeringsorganisatie en het bevorderen van deelname aan de projecten door de doelgroep.

Voorwaarden

Voor de 600 banen komen zowel allochtonen als autochtonen in aanmerking die ouder zijn dan 39 jaar en meer dan drie jaar werkloos zijn. In een heroriënteringsgesprek moet zijn vastgesteld dat zij geen kans hebben op een andere baan. De werkvervangende activiteiten mogen niet leiden tot verdringing of concurrentievervalsing en moeten aansluiten bij de belangstelling en het opleidingsniveau van de kandidaten dat max. lbo/mavo mag zijn.

Het te verrichten werk moet zinvol zijn en tegemoet komen aan maatschappelijke behoeften. Er wordt gesproken over 'eindfuncties' met als definitie 'functies waarbinnen weinig scholing nodig is'. In aanmerking komende groepen krijgen een full-time functie aangeboden met een beloning op het minimumloon-niveau.

De gemeenten moeten zelf een inhoudelijke rapportage over het experiment verzorgen en indienen bij het ministerie van Sociale Zaken.

Op basis van de project-resultaten (en de financiële ruimte die bij de kabinetsformatie wordt gecreëerd), wordt in de loop van 1990 bezien of voor deze groep mensen een definitieve regeling kan worden vastgesteld.

In het kader van de discussie over een wettelijke regeling zullen ook andere gemeenten plannen voor werkvervangende activiteiten indienen bij het ministerie. Minister De Koning heeft in overleg met de gemeenten toegezegd zich bij de formatie hard te zullen maken voor dit experiment.

Streven naar resultaat

In overleg met de bij het experiment betrokken stedelijke (opbouwwerk)instellingen en de beleidssecretaris van het LSA (Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden) organiseerde het NIMO op 13 juli jl. in Utrecht een gezamenlijk overleg. De deelnemers brachten elkaar op de hoogte van:

- de stand van zaken rond het experiment in de drie steden
- de betrokkenheid van opbouwwerk en welzijnsinstellingen
- de mogelijkheden om de werkvervangende activiteiten ten goede te laten komen aan de leefbaarheid in buurten en wijken.

In de drie steden is men zich er terdege van bewust dat uitbreiding van het experiment in andere steden

vooral zal afhangen van de resultaten die het komende jaar worden bereikt.

Als probleem wordt gezien dat, terwijl de Rijks gelden per 1 september '89 ter beschikking komen, de invulling van het experiment nog moet beginnen.

Veertig plussers kwamen bij de heroriënteringsgesprekken nog niet aan bod; dat moet nu versneld gebeuren. Zinvol werk is er voldoende, werd steeds gezegd, maar het moet nog duidelijk worden welk werk past bij de mensen waar het om gaat. Honderd banen benutten voor honderd stadswachten is al te simpel.

Individuele begeleiding en maatwerk zullen ook nu onmisbaar zijn en meer informatie over de specifieke doelgroep – de zeer langdurig oudere werklozen – wordt van belang geacht. Het Twents Opleidings Project (TOP) werkt al enkele jaren met en voor deze doelgroep en de ervaring in Enschede leert dat er sprake is van een sneeuwbal effect. Wanneer de activiteiten aanspreken, melden zich weer nieuwe deelnemers.

Aan het NIMO is gevraagd een beknopt literatuur- en projectonderzoek te doen om gebundelde informatie ter beschikking te krijgen. In het bijzonder is behoefte aan ervaringsinformatie, uit bijvoorbeeld werkervaringsprojecten met oudere Marokkaanse en Turkse mannen.

Banen voor de buurt

In Rotterdam heeft het Stedelijk Bureau Ander Werk (SBAW) begin dit jaar reeds geïnventariseerd welke banen er bij buurt- en werkprojecten (getoetst en wel) voor oudere werklozen beschikbaar zijn.

Dit zal de continuïteit in de projecten ten goede kunnen komen... en dan gaan we er maar van uit dat per 1-1-'91 het experiment officieel kan worden voortgezet. Anders kunnen we er nu beter niet aan beginnen. →

Panel jaarverslagen op maatschappelijk terrein

sectoren: opbouwwerk en algemeen maatschappelijk werk

"Ook maatschappelijk werk krijgt prijs voor jaarverslagen' luidde de kop boven een nieuwsbericht in het Welzijnsweekblad van 24 februari j.l.. En aansluitend viel in dat bericht te lezen: "In navolging van het opbouwwerk krijgt ook het algemeen maatschappelijk werk (AMW) een jaarlijkse prijs voor het beste jaarverslag. Deze prijs is een initiatief van het grafische bedrijf STIMIO uit Meteren".

Dat bedrijf stelde ook drie prijzen in het vooruitzicht.

Het Welzijnsweekblad vroeg de initiatiefnemer, Directeur Paul Bulterman van Stimo ook naar zijn beweegredenen: "Bulterman noemt de kwaliteit van de jaarverslagen thans rampzalig: "Het taalgebruik is beroerd, het is slordig in elkaar gezet, slecht verzorgd. In de AMW-instellingen ziet men dat zelf ook, maar de mogelijkheden om het anders te doen, zijn nog niet voldoende bekend".

Harde taal die kennelijk vrucht droeg. Want toen kort daarop het Panel Jaarverslagen in het Opbouwwerk haar "Handleiding Jaarverslagen" uitbracht (MO Mededelingen Opbouwwerk 74/89) was de afname in AMW-kring bijzonder groot.

Reden voor het Panel Jaarverslagen in het Opbouwwerk en de initiatiefnemers van de AMW-Jaarverslag-Prijs de koppen bij elkaar te steken. Een overleg dat al snel resulteerde in een besluit tot samenwerking: het Panel Jaarverslagen op Maatschappelijk Terrein was een feit.

De samenstelling van het Panel, bestaande uit mensen die uit diverse klantenkringen van het werk stammen, alsmede een geschakeerde collectie externe deskundigen, staat - gevoegd bij haar ruime ervaring - borg voor gedegen toetsingswerk. Panel-voorzitter Dr. Gradus Hendriks voorziet in de toekomst nog mogelijkheden voor verbreding naar andere werksectoren. Mede in dat licht, maar ook omdat instellingen voor opbouwwerk en algemeen maatschappelijk werk hun mérites hebben, acht hij het onjuist "alles op een

hoop" te gooien bij het toetsingswerk. Er wordt onderscheiden in sectoren. Als gevolg daarvan heeft het Panel dan ook besloten tot het instellen van een Sector-Prijs Algemeen Maatschappelijk Werk en een Sector-Prijs Opbouwwerk. Niettemin kan er natuurlijk maar één verslag uitgeroepen worden tot Jaarverslag van het Jaar en in aanmerking worden gebracht voor de Panel-prijs.

Een traditie die voortgezet wordt is de jaarlijkse Presentatie-bijeenkomst, waarop het Panel-rapport uitgebracht wordt en de bekkende Jaarverslag-indiëners in het zonnetje worden gezet. Even traditie-getrouw zal die bijeenkomst worden belegd in de Gemeente waar de instelling die de Panel-prijs krijgt werkzaam is. Een en ander weer in samenwerking met het betreffende Gemeentebestuur.

Op de presentatie-bijeenkomst worden de genodigde instellingen in de gelegenheid gesteld - om op verschillende manieren - iets van hun werkzaamheden te laten zien. Tevens zal het Panel een gastspreker uitnodigen om de inmiddels gebruikelijke Panel-lezing te houden.

De Jaarverslagen (in tweevoud) kunnen worden ingediend onder medezending van het inschrijf-formulier op bladzijde 4 van dit katern. De sluitingsdatum is 30 oktober a.s.

De toetsing van het Panel en haar werksecretaris geschiedt volgens vastgelegde criteria en toetspunten.

Het inhoudelijk accent is gelegen in: legitimatie en verantwoording van instellingen naar bevolking en Gemeentebestuur.

Wat levert deelname de instelling(en) en organisaties op?

Het is een eenvoudige methode om:

- een onafhankelijke en deskundige beoordeling, c.q. advies te krijgen inzake het eigen jaarverslag en/of projectverslag
- meer in algemene zin de kwalitatieve stand van zaken m.b.t. het jaar- en/of projectverslag op maatschappelijk terrein in beeld te brengen, naar de instellingen zelf, alsook naar buiten;
- de waardering van één of meer uitstekende producties vorm te geven.

Jaar- en/of projectverslagen als:

■ middel tot verantwoording

In het verslag wordt verantwoording afgelegd aan opdrachtgevers/cliënten, subsidënten, en de openbaarheid. Daarom is de kwaliteit ervan belangrijk.

■ middel tot "weging"

Door het verslag kunnen beleid, productiviteit en effectiviteit van de instelling of organisatie gewogen worden.

■ ondergewaardeerd werkstuk

Van het verslag wordt door de instellingen dikwijls veel werk gemaakt naar inhoud en vorm. Dit lijkt nogal eens een ondankbare klus, waarvoor maar in kleine kring waardering bestaat.

■ belangrijk instrument in alle branches

Toch is zowel in de collectieve als commerciële sector het middel bij uitstek om inzicht te bieden in en verantwoording af te leggen over handel en wandel van een bedrijf of instelling.

Het jaar en/of projectverslag op maatschappelijk terrein vormt geen uitzondering op de regel.

Toetsingscriteria jaarverslagen:

Net als in andere branches verricht een onafhankelijk deskundig panel de vergelijkende toetsing. Daarvoor gelden de volgende criteria:

1. presentatie van het verslag als geheel (vormgeving, stijl, leesbaarheid e.d.)

2. de mate waarin doeltreffend wordt gewerkt;
3. de maatschappelijke berichtgeving: wordt er systematisch aandacht besteed aan de (sociaal-economische) positie van gebruikersgroepen/cliënten;
4. financieel beleid/-beheer;
5. personeelsbeleid/-beheer.

Toetsingscriteria project-verslagen:

Voor de toetsing van de projectverslagen zijn de volgende punten van toepassing: 1. de mate van overdraagbaarheid; 2. duidelijkheid over de aard van het project; 3. doelstellingen; 4. resultaten; 5. werkwijze gehanteerde methode; 6. participatie van betrokkenen; 7. financiën; 8. personeel.

Aard van instelling

Uiteraard houdt het panel rekening met de mogelijkheden van een instelling. Deze liggen anders bij een vrijwilligersorganisatie dan voor een instelling met beroepskrachten.

Regels voor deelname

■ Deelname staat open voor alle stedelijke en regionale instellingen voor algemeen maatschappelijk werk en opbouwwerk, alsmede sociaal-culturele instellingen die opbouwwerk als gelijkwaardig onderdeel in hun doelstelling voeren.

■ Deelname geschiedt door invulling van het hierbij afgedrukte deelnemersformulier dat tesamen met 2 exemplaren van het te toetsen jaar- en/of projectverslag aan het secretariaat wordt toegezonden.

■ Voor de toetsing kunnen in aanmerking komen jaar- en/of projectverslagen 1988 naar eigen keus. Aangezien er instellingen zijn die werken met meerjaarverslagen kan ook het meest recente meerjarenverslag ingediend worden.

Sluitingsdatum:

inzending/inschrijving voor deelname dient te geschieden voor de sluitingsdatum, t.w. 30 oktober 1989.

■ Aan deelname zijn geen kosten verbonden. De ingezonden verslagen worden niet geroutourneerd.

■ de uitspraak van het panel is bindend.

Rapporten

De inzendende instelling ontvangt na afronding van de werkzaamheden van het panel:

- een toetsing in tweevoud over het desbetreffende verslag

- het algemene rapport van het panel over "de staat van het jaar en/of projectverslag op maatschappelijk terrein".

- een bewijs van deelname aan de toetsing. De individuele toetsingsrapporten worden niet openbaar gemaakt.

Het algemene rapport van het panel over "de staat van het jaar- en/of projectverslag op maatschappelijk terrein omvat de bevindingen van het panel in grote lijn en doet een aantal aanbevelingen.

Samenstelling Panel Jaarverslag op maatschappelijk terrein**Voorzitter:**

Dr. Gradus Hendriks, oud-directeur-generaal Maatschappelijke Ontwikkeling Ministerie van WVC, Rijswijk (ZH)

Leden:

Paul Bulterman, uitgever/vormgever, Meteren

Drs. Jan van Eeden, wethouder gemeente Den Helder

Elly Konijn, bestuurslid Overleg Stadsvernieuwing Alkmaar

Hil Post, kaderlid Platform WAO-AAW Zuid-Holland, Rotterdam

Tilly Schenkels-van 't Riet, bestuurslid wijkorganisatie in Den Haag

Drs. Paul van Velpen, mede-directeur Bureau Welzijnsmarketing Amsterdam

Yvonne Zonderop, journaliste, redactrice Vrije Volk, Rotterdam.

Werksecretaris

Drs. Gerda Hamann, econome, Hamann Bedrijfsondersteuning, Vorden

Secretariaat

Panel Jaarverslagen
Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
tel. 070-521354

Afscheid

Het Panel Jaarverslagen neemt afscheid van haar mede-lid Jan Blom, Stichting De Ombudsman, en dankt hem langs deze weg voor zijn inspirerende bijdragen aan het werk van het Panel.

Deelnameformulier

ondergetekende:

..... naam contactpersoon
..... naam instelling
..... adres
..... postcode en plaats
..... telefoonnummer

neemt deel aan de vergelijkende toetsing

jaarverslagen projectverslagen

en zendt bijgaand 2 exemplaren van

jaarverslag 1988 projectverslagen:
 meerjarenverslag 1. .... (naam en datum)
2. .... (naam en datum)

N.B. Vergeet niet van de ter toetsing aangeboden verslagen
steeds 2 exemplaren in te zenden.

datum: ..... handtekening: .....

Inzenden voor 30 oktober 1989 aan:
Secretariaat Panel Toetsing Jaarverslagen
Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag

→ Het lijkt mij wijs beleid dat de Rotterdamse Arbeidspool in oprichting gebruik gaat maken van deze arbeidsplaatsen ten behoeve van een snel en goed resultaat.

Bij diverse projecten zijn nu al een aantal oudere werklozen op vrijwillige basis betrokken. De Stichting Werk in Charlois (SWIC) met vertegenwoordigers uit 6 wijken en relevante Rotterdamse groeperingen (GAB, GSD, RIO e.d.) heeft in mei 1989 een werkplan ingediend voor nieuw/toegevoegd werk in de wijk, waarbij herintredende vrouwen en de 40+ groep de hoofdaandacht krijgen. Oudere leeftijd kan een pluspunt zijn bij banen als huismeester en wijkbeheerder. Argumenten van de SWIC voor de realisatie van het werkplan zijn: de revitalisering van de wijken en het herwaarderen van mensen door ze zinvol en betaald te laten werken aan zeer relevant werk, dat het milieu verbetert en de wijk economie opkrikt.

In Nijmegen hebben uiteenlopende initiatieven op lokaal en landelijk niveau eveneens geleid tot de slotsom dat een belangrijk deel van de werklozen slechts aan de slag komt als er in de dienstverlenende sector nieuwe banen worden gecreëerd. De stedelijke instelling voor opbouwwerk diende het Banenplan Oud West in en hoopt in samenwerking met de partijen die betrokken worden bij de nieuwe terugploegregeling het plan tot uitvoering te brengen. Gestreefd wordt naar de oprichting van het Steunpunt Oud West en naar de invulling van een veertigtal banen o.a. beheer speeltuinen, assistentie kinderwerk, boodschappendienst ouderen en klachtenmeldpunt.

Het eerste driestedenoverleg krijgt een vervolg. Mogelijk zijn er onder-tussen lokaal duidelijke verbindin-

gen tot stand gekomen tussen de (gemeentelijke) uitvoeringsorganisaties en de welzijnsinstellingen c.q. het opbouwwerk, zodat de informatie- en ervaringsuitwisseling kan worden verbreed.

Via de LSA kanalen en netwerken kan landelijk de expertise worden

Werk door maatwerk

De Stichting Raster, instelling voor samenlevingsopbouw, sociaal-cultureel werk en kinderopvang te Deventer, heeft eind augustus het rapport "Werk door maatwerk" uitgebracht. Het rapport, opgesteld door de Werkgroep '2Duizend, bevat aanbevelingen over de wijze waarop het buurtwerk een constructieve rol kan vervullen bij de aanpak van de langdurige werkloosheid in de oudere stadswijken van Deventer. Ook zijn aanbevelingen opgenomen over de wijze waarop stedelijke organisaties die zich bezighouden met scholing, bemiddeling en plaatsing van werklozen, kunnen samenwerken in een stedelijk steunpunt.

Te bestellen bij St. Raster, Singelstraat 27, 7411 HP Deventer, tel. 05700-10607.

Wijkgerichte aanpak werkloosheid

Werkgroep '2Duizend heeft ook de St. Buurtwerk Zuidoost te Amsterdam geadviseerd over de aanpak van langdurige werkloosheid. In een plan voor een wijkgerichte aanpak wordt voor Amsterdam Zuidoost de instelling van een wijksignaleringsnetwerk voorgesteld: een model voor een persoonlijke benadering van werklozen in de wijk. Een werk-winkel in de wijk moet daarbij een eigentijdse toegangspoort worden tot de arbeidsmarkt, waarin een

gekoppeld. En dat alles mede om bij verbreding van het experiment de mogelijkheden van de nieuwe regeling in andere steden uit te kunnen buiten en voetangels en klemmen te kunnen vermijden.

Greet Hettinga

aanbod van scholing, werkervaring en vacatures bereikbaar wordt voor werklozen. Werkgroep '2Duizend heeft ook mogelijkheden en voorwaarden aangegeven voor arbeidsmarktprojecten en alternatief werk in de wijk en de contouren geschetst van een Banenplan voor Zuidoost.

Het rapport "Banenplan voor Zuidoost" is te bestellen bij Werkgroep '2Duizend te Amersfoort door f. 10,- over te maken op postbanknummer 2010, a.v.v. "Zuidoost".

Vakopleiding opbouwwerk tussen wal en schip

Drie opbouwwerk(st)ers uit Amstelveen zijn van mening dat er voor het opbouwwerk een eigen, volwaardige hbo-opleiding moet (blijven) bestaan. In onderstaand artikel reageren zij op een bijdrage van Wil van de Leur onder de titel "Rapport adviescommissie HSAO en het beroep opbouwwerk" (M.O., april 1989).

Amstelveen, 14 juli 1989

Aanleiding voor deze ingezonden brief is een artikel in het aprilnummer van M.O. Onder de titel "Rapport Adviescommissie HSAO en het beroep opbouwwerk" heeft Wil van de Leur een reactie geschreven op het rapport van die adviescommissie. Hij wekt in dit artikel de indruk dat hij zeer verheugd zou zijn als het hoger beroepsonderwijs in het vak opbouwwerk zou verdwijnen. Wil van de Leur zal ongetwijfeld nobele bedoelingen hebben gehad. Het is wel duidelijk dat hij voor een opbouwwerker een post-HBO of universitaire opleiding op het oog heeft.

Toch is het gek dat genoemde adviescommissie daar niet of nauwelijks over rept. En of het rapport kan worden gezien als steun in de rug van het opbouwwerk, is zeer de vraag. Wat ons betreft had Wil van de Leur wel wat duidelijker mogen zijn ten aanzien van zijn verwachtingen van dit rapport en over de vraag hoe opbouwwerker opgeleid moeten worden voor het vak. Toch niet al lerend in de praktijk? Daar is de praktijk toch niet voor? Bevolkingsgroepen verwachten een goed opgeleide beroepskracht. Natuurtalenten komen maar zelden voor.

Het lijkt ons dat je moeilijk akkoord kunt gaan met het opheffen van het hoger beroepsonderwijs als er nog geen volwaardige universitaire opleiding in de plaats is gekomen;

volwaardig betekent in dit geval dat studenten eveneens in de gelegenheid worden gesteld de opbouwwerkmethodiek te beoefenen. De leerstoel die er nu in Rotterdam komt, is bedoeld voor de bestudering van de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk, en dus niet voor uitvoerend opbouwwerk.

Dat wil niet zeggen dat een universitaire afgestudeerde geen "uitvoerend" werk zou kunnen doen. Dat is heel goed mogelijk, maar aanvullende scholing in de vakkundigheden van het opbouwwerk zal dan wel nodig zijn; daarbij is te denken aan het schrijven van brieven, het maken van netwerkanalyses, inrichting van een gemeentebestuur en -apparaat en ook aan sociale vaardigheden. Anderzijds kan de ingebrachte universitaire kennis van groot voordeel zijn.

Uitgaande van het theoretische geval dat er voor het opbouwwerk geen hbo-opleiding meer zou zijn, zou het volgen van de Voortgezette Opleiding eveneens een van de overgebleven alternatieven kunnen zijn. Het lijkt ons evenwel nauwelijks reëel uitsluitend met VO in twee jaar tijd (een dag per week) het beroep opbouwwerk eigen te maken. Een VO was dan ook altijd bedoeld voor een verdieping van de reeds aanwezige kennis. De hbo-opleidingseisen voor het opbouwwerk zouden minimaal ook moeten gelden voor de universiteit of VO.

Alvorens van deze gelegenheid gebruik te maken om in te gaan op het rapport van de adviescommissie, eerst in het kort een weergave van de punten die voor het opbouwwerk van belang zijn. De adviescommissie voor de HBO-raad is van mening dat er vier studierichtingen moeten komen, waarvan "culturele en maatschappelijke vorming" er één is. De afstudeerrichting opbouwwerk zou hieronder vallen. De commissie noemt een

percentage van 15% van de totale studieduur voor een dergelijke afstudeerrichting. Tevens stelt men dat wanneer sprake is van beroepen en functies van grote complexiteit, daar post-initieel onderwijs voor ontwikkeld moet worden; een VO dus. Dat opbouwwerk in deze categorie zou vallen, wordt niet geopperd, maar is wellicht aannemelijk.

Een geheel andere commissie, nl. de Stuurgroep Onderwijszaken van de VOG (Werkgeversvereniging) heeft onlangs een discussienota over de afstemming onderwijs en werkveld aan haar leden gestuurd. De stuurgroep van de VOG acht de initiële opleidingen de laatste jaren te versnipperd en opleidingen sluiten niet goed aan op het werkveld. De stuurgroep komt eveneens tot een nieuwe ordening van beroepen en heeft de beroepshandelingen daarbij als uitgangspunt genomen. Naast "verzorgers", "inrichtingswerkers" en "maatschappelijk werkers" onderscheidt men "cultureel werkers" (hetgeen ook opbouwwerk omvat).

De argumentatie van beide commissies om tot verbreding van studierichtingen te komen, is onder andere gelegen in de wens om beroepskrachten breed inzetbaar te laten zijn en daarnaast in het soepel inspelen op de eisen van de arbeidsmarkt (instellingen hebben met toenomen complexiteit van problematiek en doelgroepen te maken). Ook de herkenbaarheid van een studierichting speelt een belangrijke rol.

Ons stemt het onderbrengen van opbouwwerk bij een andere meer omvattende sociale studierichting niet zo optimistisch, althans niet als het opbouwwerk tot de marge wordt teruggebracht. Het beroep opbouwwerk valt natuurlijk evenals elk ander beroep te leren. Vooral nog gaan we er van uit dat opbouwwerk op hbo-niveau eigen te maken is. Er zullen dan aan dat hbo-onderwijs

wel hogere eisen gesteld moeten worden. Waarom zou op een sociale academie geen vak "bouwkunde" (tekenen/onderzoek), "subsidies", "stedebouw" of "gezondheidszorg" gegeven kunnen worden? Een groot aantal opbouwwerkers heeft daar in de praktijk mee te maken. Op die manier zou de aansluiting tussen praktijk en onderwijs al verbeterd worden. Het verkregen inzicht kan exemplarisch zijn voor andere opbouwwerk-terreinen.

Op andere hbo-opleidingen is het heel gebruikelijk dat studenten worden voorbereid op alle aspecten die er aan een vak zitten. Neem bijvoorbeeld HTS-bouwkunde: de HTS-er krijgt zowel "mechanica" (waarmee hij terecht kan op een constructiebureau) als bouwkundig tekenen (voor de werkzaamheden op een architectenkantoor). Vaak wordt beweerd dat opbouwwerk zich bevindt op het snijvlak van de harde en zachte sector. We kunnen slechts constateren dat deze positie niet in het onderwijsprogramma tot uitdrukking komt.

Hoewel bovengenoemde adviescommissie en stuurgroep adviseren tot het opnemen van opbouwwerk bij het meer omvattende "culturele en maatschappelijke vorming" of "cultureel werk" en op die manier een verbreding nastreven, zouden wij willen pleiten voor een "verdieping" in de opbouwwerkmethodek en voor het breed inzetbaar zijn van opbouwwerkers. Het is van groot belang dat opbouwwerk niet nog meer naar de marge wordt gedrongen. Vooral omdat juist vanuit het beroepsveld wordt gepleit voor een verbetering van de opleiding. Een verbetering die ook haar weergave zal moeten krijgen in de reservering van voldoende tijd voor een volwaardig studieprogramma. Op hbo-niveau.

Laat dit artikel een bijdrage vormen tot een goede discussie over de verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en werkveld.

*Bert Caljouw, Hanneke Engelsman en Sietse Bouwma
Opbouwwerk Amstelveen.*

Reactie

Het beeld dat ik onmiddellijk na lezing van het HSAO-advies een feestelijke fles wijn opengerukt heb, wil ik graag wegnemen. Evenmin heb ik de indruk dat de Amstelveen-ers en ik ernstig van mening verschillen over de gewenste vakopleidingseisen (waaronder terreinen-expertise).

Wellicht ligt er een taxatieverschil waar het de beoordeling van realiteiten en kansen betreft.

Impliciet vertrekken de Amstelveense opbouwwerk(st)ers vanuit de aanname dat er op dit moment een adequaat en goed florerend opbouwwerk hbo-onderwijs bestaat.

Dat is evenwel niet (naar keuze: niet meer) het geval. Het aantal specifieke opbouwwerk-opleidingen was altijd al beperkt. En nadat "in perfect harmony" de verwording van de "agoog" tot publicitaire dijen-kletser, de sociaal economische neergang en het afknijpen van de quartaire sector een feit geworden waren, is het aantal aanmeldingen voor deze opleidingen meer dan evenredig meegenaan in de statistiek. Sommige opleidingen hebben nog enige tijd genadebrood gegeten (nadat ze volgens de Wet der Getallen al van het tapijt verdwenen hadden moeten zijn), maar ook dat is inmiddels op.

Gemiddeld – zo kan men stellen – is landelijk nu al de realiteit dat het afstuderen in opbouwwerk een soort maatwerk voor daartoe gemotiveerde studenten is in samenspel met een vakdocent; i.p.v. een route binnen een "staande" studierichting. Dat correleert ook met de klacht die ik onlangs vernam van verschillen-

de directeuren van grote opbouwwerkinstellingen: op vacatures komen inmiddels m.n. sociaal-cultureel werkers af "die het vak nog moeten leren".

In feite betekent e.e.a. dat de "verbredings-optie" die zowel het HSAO-rapport van de HBO-Raad als de Stuurgroep Onderwijszaken van de VOG (werkgeversvereniging) t.a.v. initiële opleidingen bepleiten goeddeels al aan de orde van de dag is waar het opbouwwerk-opleidingen betreft.

De Amstelveense opbouwwerk(st)ers bepleiten een "verdieping" in de opbouwwerk-methodek en een breder (op vele terreinen/sectoren) inzetbaar zijn van opbouwwerkers. Dat pleidooi onderlijn ik graag.

Gegeven de bovengenoemde feiten evenwel, zal dat niet kunnen op de manier die zij bepleiten, t.w. het streven naar een "volwaardig studieprogramma op hbo-niveau".

De Wet der Getallen en de stroomlijningsopties vanuit magementsoptiek staan hier keihard in de weg. Er van uitgaande dat het HSAO/Culturele en Maatschappelijke Vorming één der routes zal zijn/blijven, waarlangs men toegelaten kan worden tot de beroepsgroep opbouwwerk, zal binnen deze initiële opleidingen maar bescheiden aandacht zijn voor het specifieke van het vak opbouwwerk. Persoonlijke keuzes van studenten (inzake stages, literatuur, scripties, bepaalde onderwijs-modules) zullen dan maatgevend zijn voor beantwoording van de vraag in welke mate een "initieel opbouwwerker" afgeleverd wordt.

Op dit punt aangeland wil ik nogmaals (een deel van) het citaat vermelden, dat ik in mijn artikel opnam uit het rapport van Twijnstra Guddé NV over de Voortgezette Opleidingen. Inzake het opbouwwerk wordt daarin o.m. opgemerkt.

"Als opleidingssoort hoort het opbouwwerk eigenlijk niet thuis in de eerste fase. De eisen die het werk stelt, zijn te hoog voor een eerste fase opleiding. De studenten zijn te jong en missen de ervaring voor het volgen van een opbouwwerk-opleiding."

Het zal duidelijk zijn dat ik dit rapport aanhaalde, omdat ik (persoonlijke uitzonderingen daargelaten) het eens ben met de strekking van die opvatting. In hun reactie gaan de Amstelveense opbouwwerk(st)ers niet in op die notie. Zij hebben dat ook niet nodig, omdat ze zeer consequent uitgaan van de "volwaardige" hbo-opleiding opbouwwerk.

Boven gaf ik al feitelijke en kwantitatieve redenen waarom die optie niet haalbaar is. In relatie tot het hier herhaalde citaat uit het VO-rapport wil ik op enkele kwalitatieve redenen ingaan waarom het niet noodzakelijk is zo te hameren op de "eigen hbo afstudeerrichting".

Het citaat noemt er al enkele: leeftijd, levenservaring, complexiteit van de werkeisen.

Het beroep opbouwwerk heeft nationaal zeer te lijden gehad onder de effecten van het verwaarlozen van deze factoren. Wil de beroepsgroep (in haar eigen wederopbouw) toekomstige risico's in deze nadrukkelijk beperken, dan heeft dat mijn hartelijke instemming.

Een tweede factor is dat t.b.v. een opbouwwerk-beroep dat de breedte-oriëntatie heeft die ook de Amstelveense bepleiten, er ook een instroom in het beroep mogelijk moet zijn vanuit andere initiële opleidingen (zoals bouwkunde, rechten enz.).

Een derde factor vormt de optie dat er t.b.v. het opbouwwerk ook een instroommogelijkheid moet zijn vanuit actieve kaderleden uit bewoners- en categorieale organisaties.

Wie deze elementen serieus neemt, zal ietwat relativerender naar de "eigen volwaardige hbo-opleidings-optie" kijken. Wie deze ele-

menten serieus neemt zal evenwel tegelijkertijd beseffen, dat daarmee veel hogere eisen gesteld worden aan de beroepsgroep (beroepsorganisatie), de instellingen, alsmede aan allerlei post-initiële kwalificatieroutes (opleidings-modules, op de job-trainingen, begeleiding, consultatie-faciliteiten).

Samenvattend hoop ik aangegeven te hebben dat er kwantitatieve en

Plaatsingsbeleid door sociale verhuurders

Dat discussies over plaatsingsbeleid van woningzoekenden langzamerhand uit de taboesfeer komen, zoals de Nationale Woningraad schrijft in de in juli uitgebrachte Woningraad-Extra over "Plaatsingsbeleid", wordt bevestigd door vele in de pers verschijnende uitspraken over het onderbrengen van probleem-huurders in zgn. "laatste kans-huizen" of in aparte lokaties met goedkope woningen. Een voordeel hiervan is het denken over en het openlijk formuleren van een plaatsingsbeleid vindt de NWR.

In de publikatie wordt eerst theoretisch ingegaan op de voor- en nadelen van gemengd danwel gescheiden wonen van bevolkingsgroepen naar bijvoorbeeld leeftijd, sociaal-economische status, etniciteit e.d. Vervolgens komt de praktijk aan de orde.

In de publikatie wordt onderscheid gemaakt tussen "individueel" en "collectief" moeilijk plaatsbaren. Individueel moeilijk plaatsbaar zijn volgens de NWR woningzoekenden of bewoners die door een onacceptabele huurachterstand en/of ernstig wangedrag schade veroorzaken aan woning of omwonenden. Deze problemen vragen een aanpak, waarvan het resultaat bij voorkeur voor zowel de huurder als de ver-

huurder (en eventueel de omwonenden) aanvaardbaar is. Aan de hand van gerechtelijke uitspraken wordt vervolgens een indicatie gegeven, waar de grenzen liggen van huurders en verhuurders. Is er in uitzonderlijke gevallen grond voor ontbinding van de huurovereenkomst wegens wanprestatie, dan ontstaat een nieuw probleem: de volgende huisvesting van het huishouden. In dat verband bespreekt de NWR de mogelijkheden van "begeleid wonen" en "laatste kans huizen".

Wat betreft de "collectief" moeilijk plaatsbaren, gaat het in veel gevallen om etnische minderheidsgroepen, maar ook om eenoudergezinnen of ex-psychochiatrische patiënten. De NWR waagt zich niet aan uitspraken hierover, maar beschrijft spreiding en plaatsing, zoals die in de praktijk plaatsvindt.

Wil van de Leur

Tenslotte moet ook voor de gemiddelde "probleemloze" woningzoekende gezocht worden naar de meest geschikte woonomgeving. Daarom wordt in het boekje ook aandacht besteed aan zaken als intake-gesprekken, informatiestromen, registratie, privacy en plaatsingsstandaards.

Woningraad-Extra nr. 48 "Plaatsingsbeleid" is schriftelijk of telefonisch te bestellen voor f. 25,- bij de Nationale Woningraad, Afd. Verkoop Publicaties, Antwoordnummer 8442, 1300 VB Almere, tel. 03240-91222.

Problemen m.b.t. het *sociale klimaat* tenslotte uiten zich in het feit, dat de bewoners weinig of geen binding met medebewoners hebben; geen binding hebben met de wijk of het complex. Er is dan ook nauwelijks nog sociale controle. Er doen zich allerlei sociale problemen voor en meestal is er ook sprake van overlast in de vorm van criminaliteit, vandalisme, prostitutie, druggebruik en drugshandel etc.

Domino-effect

Vanouds is er een taakverdeling in het beheer. Het beheer van de woningen is de taak van de corporatie; het beheer van de woonomgeving een taak van de gemeente en het sociale klimaat wordt bepaald door bewoners en maatschappelijke organisaties in een buurt. In de praktijk blijkt, dat het voor elk van de actoren onmogelijk is om vanuit de eigen positie alleen te voorkomen, dat de vervalspiraal in gang komt; laat staan dat die alleen te keren is. Zelfs bij een goede vervulling van de beheertaak door corporatie en/of gemeente kan het bergafwaarts gaan met een buurt.

De vervalspiraal is een soort domino-effect van de actoren en allerlei factoren. Zij zetten elkaar in beweging. De relaties tussen de factoren en actoren bij processen van leegstand en verval van woningcomplexen is in beeld gebracht in nevenstaand schema, dat is ontleend aan "Problemen van woningcomplexen", uitgave VROM 32, 1988.

Buurtbeheer: het antwoord?

Is buurtbeheer het antwoord? En wat houdt het in? Met buurtbeheer probeert men het verval te keren. Het hoofdenmerk van buurtbeheer is de integrale aanpak, d.w.z. dat de drie componenten te weten woningen, woonomgeving

en sociaal klimaat in samenhang met elkaar aangepakt worden. Maar wat houdt de integrale aanpak feitelijk in?

In algemene zin betekent het dat de beheeractiviteiten van gemeente en corporatie(s) onderling op elkaar afgestemd (geïntegreerd) worden en op de gebruikers gericht. De gezamenlijke activiteiten van de gemeente, de corporatie(s) en de bewoners worden gericht op het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen en het stimuleren van gewenste ontwikkelingen met als doel de kwaliteit van het leefmilieu in de buurt te behouden en/of te verbeteren.

In concreto komt dat neer op:

- de aanpak van knelpunten die door de buurtbewoners worden ervaren (= gebruikersgericht)
- speciale aandacht van de gemeente voor de buurt
- samenhang in de aanpak van de buurt door de gemeente, de corporatie(s), de bewoners en door maatschappelijke organisaties
- een kleinschalige aanpak met aandacht voor details en voor specifieke zaken van de buurt/wijk/bewoners.

Dit komt tot uiting in het plan van aanpak, waarover verderop meer.

Rollen bij buurtbeheer

De gemeente treedt stimulerend op, schept voorwaarden en bevordert samenwerking intern zowel als extern.

De corporatie werkt bedrijfsmatig en planmatig, maar bij buurtbeheer ook meer klantgericht.

De bewoners kennen als geen ander de knelpunten en problemen in de buurt. Zij vormen het draagvlak om de ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan en de gewenste te stimuleren.

De rol van opbouwwerk is gekoppeld aan die van de bewoners. De opbouwwerk-rol komt verderop nog apart aan de orde.

Het plan van aanpak

Een plan van aanpak moet aan twee kenmerken voldoen, nl.:

- duidelijkheid geven over wie wat waar, wanneer en hoe doet
- klantgericht zijn, d.w.z. gericht op de knelpunten, zoals die door de buurtbewoners ervaren worden.

In het plan van aanpak is dus te lezen:

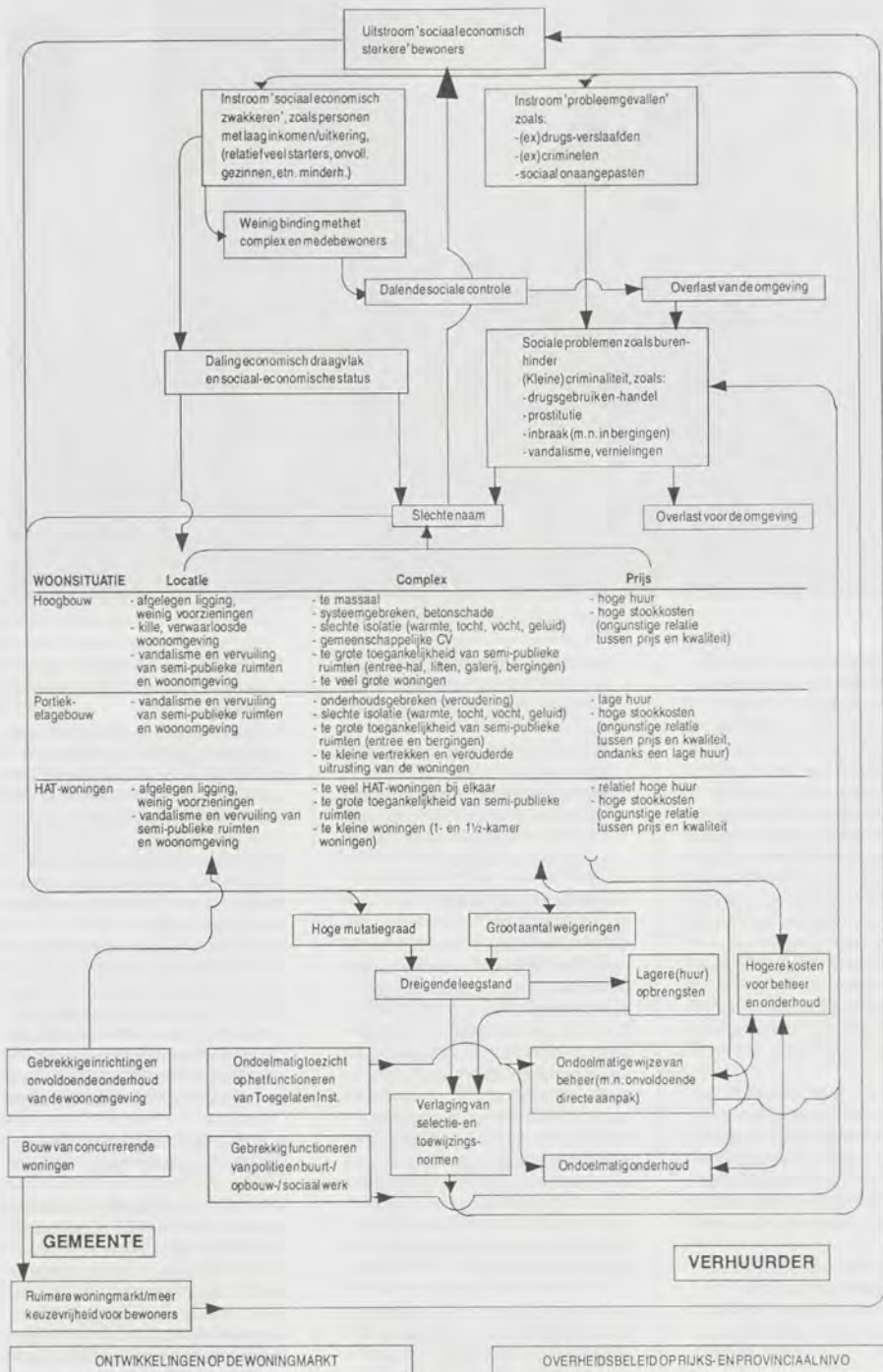
- welke problemen er m.b.t. de woningen, de woonomgeving en het sociale klimaat zijn en hoe die aangepakt worden
- hoe de gemeentelijke diensten en andere betrokkenen hun werk onderling afstemmen (o.m. financiering)
- wat er aan de (on)gewenste ontwikkelingen gedaan gaat worden (sociale problemen/ buurtvoorzieningen ed.)
- hoe activiteiten van stedelijke organisaties worden ingepast en hoe deze organisaties gestimuleerd worden in te spelen op buurtbeheer.

Het plan van aanpak kent ook een fasering. In de inventarisatiefase wordt nagegaan wat de gemeentelijke uitgangspunten zijn m.b.t. de buurt en welke knelpunten er zich voordoen bij gemeente, corporatie, buurt, instellingen en bedrijven. Verder worden de randvoorwaarden opgesteld, worden de kwaliteiten, mogelijkheden en onmogelijkheden van de buurt geïnventariseerd, alsmede de benodigde/aanwezige capaciteiten.

In de planningsfase wordt in hoofdlijnen uitgezet wat men met de buurt wil. Dat zijn de activiteiten en investeringen vanuit de gemeente, de corporatie(s), het particulier initiatief (bijv. onderwijs- of gezondheidssector), buurtbewoners en bedrijven. Met o.m. tijdsplanning, financiële dekking, organisatie-opzet, inspraak en participatie wordt dit in detail nader uitgewerkt. →

BEWONERS/VRAGERS

Relaties tussen factoren en actoren bij processen van leegstand en verval van woningcomplexen (Uit: Problemen van woningcomplexen, V.R.O.M. 32, 1988)

Tijdens de uitvoeringsfase dient er op gelet te worden dat er op twee niveaus afstemming plaatsvindt, nl. op gemeentelijk niveau en op buurtniveau. Bij de gemeente moeten de afzonderlijke diensten op elkaar afgestemd worden. Afstemming op buurtniveau betekent dat de organisatie, het werkniveau, de gevraagde capaciteiten, de tijdstippen waarop overlegd en vergaderd wordt e.d. afgestemd moeten zijn op de buurtbewoners. Tevens betekent het dat er afstemming moet zijn tussen verschillende bewonersgroepen, de diverse organisaties op terrein van welzijn, onderwijs, gezondheidszorg, onderwijs, de politie, de winkeliers en de bedrijven, etc.

Belangrijk vanuit het buurtniveau is verder dat het wederzijds vertrouwen hersteld wordt. Zowel tussen de vertegenwoordigers van de betrokken partijen aan de overlegtafel als met de overige bewoners (de achterban). Voor succesvol buurtbeheer is wezenlijk:

- dat knelpunten van buurt als vertrekpunt genomen worden
- dat betrokkenheid van buurtbewoners zoveel mogelijk wordt nastreeft

- dat de buurtschaal wordt aangehouden bij de aanpak, wat de bewoners controle-mogelijkheden biedt
- dat de organisatie op niveau van de buurt geregeld wordt
- dat de bewoners mee de inzet van middelen en activiteiten bepalen door middel van een samenwerkingsovereenkomst.

Organisatievorm bij buurtbeheer

Overal worden op dit moment experimenten uitgevoerd. Van een uitgebalanceerde organisatie-vorm bij buurtbeheer is nog geen sprake. Een veel gebruikt model is het projectgroepmodel. Het bezwaar daarvan is dat de inbreng van de bewoners wat betreft kennis, kunde en vaardigheden niet gelijkwaardig is. Het gaat dan teveel om amateurs tegenover professionals. Bovendien is het een permanente structuur, die niet meegroeit met de ontwikkelingen in het buurtbeheer-project, waarin steeds wisselende zaken aan de orde komen.

In de nota "Concentratiebeleid Rotterdam, wijkbeheer na Stadsvernieuwing" worden vijf organisatie-modellen beschreven:

1. Projectgroepmodel zoals in de stadsvernieuwing, dus gemanda-

teerde vertegenwoordigers van gemeente, corporatie, bewoners en instellingen.

2. De overleggroep wijkbeheer, een coördinatieplatform om alle buurtgerichte activiteiten te beheren. Dit overleg wordt gecoördineerd door een onafhankelijk buurtbeheerder.

3. De ambtelijke wijkcoördinator, die werkt in een directe relatie met bewonersorganisatie, gemeente, corporatie en diensten om de problemen op te lossen.

4. Coördinatie door bewonersorganisatie, waarbij de coördinatie en de aanpak van buurtproblemen in handen van bewonersorganisatie ligt, die de inspraak van de bewoners regelt en medeverantwoordelijk is voor integrale aanpak. Bij dit alles al dan niet ondersteund door beroepskrachten.

5. Het corporatiemodel, waarbij alles via de corporatie loopt.

Vanuit de georganiseerde bewoners gezien kan verreweg het best gekozen worden voor het werken in een netwerkstructuur. Het is beter het vele werk, dat bij buurtbeheer komt kijken over diverse werkgroepen te verdelen, dan alles door een projectgroep te laten bespreken in lange vergaderingen met 12 of meer agendapunten.

De rol van opbouwwerk bij buurtbeheer

De rol van de opbouwwerk(st)er bij buurtbeheer bestaat uit drie onderdelen:

1. het organiseren van de bewoners en het versterken van hun positie
2. het stimuleren van gemeente, gemeentelijke diensten en corporatie om hun inzet en beheerstaken beter onderling en meer op de buurt af te stemmen
3. het stimuleren en coördineren van de betrokkenheid en inzet van maatschappelijke organisaties, zoals onderwijs, gezondheidszorg, welzijnswerk e.d. en het ontwikkelen van activiteiten op terrein van werkgelegenheid (public/private partnership).

ad 1. Bewoners organiseren en versterken is typisch een opbouwwerktaak. In na-oorlogse wijken zijn de bewoners lang niet altijd georganiseerd. Bij in verval rakende nieuwbouwwijken is het niet gemakkelijk de mensen bij elkaar te krijgen. Een handicap is, dat de mensen zelf niet geloven dat zij wat met hun buurt kunnen bereiken. Opbouwwerk moet dus van de grond af beginnen en mensen vooral ook oppepen. Daarbij er tegelijk voor wakend het initiatief niet van de mensen weg te nemen of ze voor de voeten te lopen. Praktisch handelen, met elkaar iets ondernemen, niet teveel praten blijkt veelal een start om mensen bijeen te brengen en te organiseren. Van daaruit volgt dan de uitbouw naar meer en uiteenlopende activiteiten, bekendheid bij de achterban opbouwen, kadervorming op gang brengen, aanwezige capaciteiten benutten (niet overvragen) en een netwerk-structuur tot ontwikkeling brengen.

In wijken waar stadsvernieuwing is uitgevoerd en waar buurtbeheer gestart wordt, zal meestal de bewonersorganisatie nog aanwezig zijn.

Voor die (vaak gestaalde) kaders is de omschakeling naar buurtbeheer niet zonder meer vanzelfsprekend. Een oriëntatie-cursus om zich op de bredere integrale benadering, met meer onderwerpen, in te stellen zal daarbij nuttig kunnen zijn. Daarbij zal o.m. aan de orde kunnen komen: zicht op de instroom van nieuwe andere bewoners met andere leefgewoonten, de bemoeienis met leefregels in de buurt, allerlei activiteiten voor verschillende groepen in de wijk e.d.

ad 2. Gemeente en corporatie tot onderlinge samenhang stimuleren en op de buurt richten is een taak, waarvoor opbouwwerk prima is uitgerust. Met de kennis en ervaring in de buurt is opbouwwerk niet alleen in staat de bewoners deskundig te ondersteunen, maar ook om gemeente en corporatie inzicht te geven in wat en hoe hun beheerstaak op de buurt afgestemd kan worden. Ontbreken van onderlinge afstemming tussen gemeenten en corporatie komt steeds bij de uitvoering in de buurt tot uiting. Invalshoeken zijn er daarvoor legio m. b. t. het onderhoud van de woningen en het onderhoud en de inrichting van de woonomgeving. Daarbij is nog extra te vermelden de woningtoewijzing. De instroom van nieuwe bewoners is van cruciale betekenis voor de ontwikkeling van het sociale klimaat (zie schema). Het is een sleutel bij buurtbeheer, die door corporaties en gemeente goed gehanteerd moeten worden.

ad 3. Bij het betrekken van maatschappelijke organisaties en ondernemers bij de buurt kan de opbouwwerk(st)er met zijn/haar kennis een wezenlijke rol spelen, met name bij het maken van de vertaalslag die stedelijk werkende organisaties naar buurt moeten maken. Het is zinvol een platform voor in de buurt werkende organisaties te vormen. Op dit vlak is de opbouwwerk-rol vooral initieënd en coördinerend.

Ook initiatieven nemen om ondernemers in de wijk te houden of er naartoe te halen, het ontwikkelen van werkgelegenheidsprojecten e.d. behoren tot de opbouwwerktaak. Daarbij kan samenwerking met GAB en de gemeentelijke Economische Dienst vruchtbaar zijn.

Tenslotte

* Bij buurtbeheer komen andere elementen van de opbouwwerk-rol naar voren dan we gewend zijn, nl. meer aandacht voor gedragsmatige zaken zoals ontwikkelen en instandhouden van zekere leefregels in de buurt, sociale controle, bewoners bewust maken van de belevingskanalen en hen daarop mobiliseren en activeren.

* De opbouwwerker heeft bij buurtbeheer niet uitsluitend de ondersteunersrol, maar treedt ook als intermediair op.

* De start van buurtbeheer ligt per buurt verschillend. In sommige gemeenten vindt vroegtijdige signalering plaats. Of men wacht verval niet af en sluit aan op de stadsvernieuwing. Het maakt bij de start van buurtbeheer verschil uit of gemeente en/of corporatie initiatief nemen of dat je als opbouwwerker met bewoners via de bewonersbelangen buurtbeheer aan de orde stelt. Het is goed daarbij te realiseren, dat de integrale aanpak op samenwerking berust. Confrontaties kunnen nodig zijn om zaken in beweging te krijgen, maar zijn nooit doel in zich; zeker niet bij buurtbeheer.

* Bij buurtbeheer staan opbouwwerkers verschillende technieken ten dienste: o.m. belevingsonderzoek, portiek-bijeenkomsten, video-opnamen, scholen en kinderen inschakelen, wijkberichten, een studiedag of cursus organiseren, een klachtenbureau opzetten etc. Al werkende zullen nieuwe technieken verder ontwikkeld worden.

Joop Versteegen

Onderzoek naar sociaal-culturele accommodaties

"Kan de drumband niet wat zachter? Wij zitten hier te vergaderen!"

Op de Veluwe bestaat nog een Federatie van dorpshuizen en andere sociaal culturele accommodaties. Nog, omdat diverse federaties in andere delen van het land inmiddels opgeheven zijn en omdat ook het voortbestaan van de Veluwse Federatie niet zeker is, vanwege een tekort aan financiële middelen. De Federatie is een vrijwilligersorganisatie, waarvan de leden zelf veelal actief zijn in een sociaal-culturele accommodatie. Beroepsmatige ondersteuning, bijv. van een consulent dorpshuizen, kent Gelderland niet meer. Voor de accommodaties op de Veluwe vervult de Federatie een belangrijke adviserende en informerende rol.

In opdracht van deze Federatie heeft Wesson een onderzoek verricht onder de aangesloten accommodaties. Het onderzoek moest zich vooral richten op de sociaal-culturele activiteiten die in de accommodaties plaatsvinden. Daarbij is niet alleen gekeken naar de accommodaties zelf, maar ook naar de gebruikers van de accommodaties. Bovendien is een aantal eigenaren van horeca-bedrijven en een aantal welzijnswerkers gevraagd naar hun mening en ideeën omtrent sociaal-culturele accommodaties. Het onderzoek is uitgevoerd met financiële steun van het Koningin Juliana Fonds. Onlangs is het onderzoek afgerond met een serie van drie rapporten, onder de hoofdtitel "Kan de drumband niet wat zachter? Wij zitten hier te vergaderen!"

Deel I is getiteld: "Sociaal-culturele accommodaties in perspectief". Dit

rapport gaat in op verleden, heden en toekomst van de accommodaties. Toekomst, in die zin, dat er, op basis van maatschappelijke en demografische ontwikkelingen, een aantal nieuwe doelgroepen wordt aangereikt voor die accommodaties die een eigen activiteiten aanbod willen creëren. Dit is iets dat nog zeer weinig gebeurt: de meeste accommodaties stellen zich op als een ruimte biedende accommodatie ten behoeve van verenigingsactiviteiten.

In het rapport wordt zowel een aantal maatschappelijke en demografische ontwikkelingen geschetst voor Nederland als geheel, als voor de Veluwe als regio. Dit laatste met de nodige beperkingen overigens: statistische gegevens op regionaal niveau zijn vaak moeilijk verkrijgbaar en bovendien lang niet altijd te vergelijken met landelijke gegevens. Het is ook in dit deelrapport I, dat de 'omgeving' van de sociaal-culturele accommodaties aan het woord komt. Die omgeving is in de eerste plaats gevormd door verenigingen, stichtingen en dergelijke, waarvan verwacht mag worden dat zij activiteiten ontplooiën in een sociaal-culturele accommodatie. Op het moment dat dat niet gebeurt, is in het onderzoek gevraagd, waarom de betreffende organisatie de voorkeur geeft aan een andere accommodatie. De onderwerpen die in dit deel van het rapport aan de orde komen, zijn vaak verrassend eenvoudig, maar ook zeer verhelderend. Tussen de besturen van sociaal-culturele accommodaties en welzijnswerkers is in het onderzoek een gebrek aan communicatie geconstateerd. Ook kon de onderzoekster zich niet aan de indruk onttrekken dat er over en weer sprake is van de nodige vooroordelen. Het lijkt er op dat de accommodaties bang zijn om 'de zachte sector' structureel, bijvoorbeeld in hun bestuur, binnen te halen, terwijl zij daar wel een beroep op doen bij incidentele problemen. Andersom zien welzijnswerkers de accommodaties

vaak bij voorbaat niet zitten, omdat er volgens hen te weinig activiteiten met een sociaal-cultureel karakter plaatsvinden. Welzijnswerkers die er zo over denken, zouden deel II van de onderzoeksrapportage moeten lezen.

Deel II heeft de subtitel: "Een inventariserend onderzoek onder 27 sociaal-culturele accommodaties op de Veluwe". In dit deel wordt ingegaan op het heren en zeilen in een dorpshuis, c.q. sociaal-culturele accommodatie. Organisatievorm en werkwijze komen aan de orde, evenals positie en aanstelling van de beheerder(s). Op de financiën wordt kort ingegaan; daarbij is aandacht besteed aan de verschillende bronnen van inkomsten van de accommodaties. In dit onderzoeksrapport wordt vooral veel aandacht besteed aan de activiteiten die plaatsvinden in de accommodaties. Er is een indeling gemaakt in categorieën van activiteiten. Koploper blijkt de categorie sport en beweging te zijn. De categorie "vorming, ontwikkeling, educatie en voorlichting" vormt een goede tweede. Er zijn bijna 2000 activiteiten ingedeeld in negen categorieën. In het rapport is per categorie een overzicht opgenomen van de activiteiten die daarbinnen georganiseerd worden. Iedere accommodatie die aan het onderzoek meewerkte, kreeg een individueel verslagje. Daarin is een grafiek opgenomen, waarin de eigen activiteiten per categorie afgebeeld zijn. Dit is afgezet tegen het gemiddelde, zodat het bestuur van de accommodatie snel kan aflezen, of zij in een bepaalde categorie van activiteiten hoog, of juist laag scoren.

Eén van de conclusies uit het onderzoek is, dat besturen van dorpshuizen/sociaal culturele accommodaties weinig aan beleidsvorming doen. Er wordt weinig vooruit gekeken. De indruk ontstond dat men vaak ook niet goed weet hoe een be-

leid op wat langere termijn gestalte te geven. Daarom is het derde deel van het onderzoek gewijd aan dit onderwerp. De titel van dit rapport luidt:

"Beleidsmatig werken in sociaal-culturele accommodaties".

Om te beginnen wordt hierin behandeld wat beleidsmatig werken nu eigenlijk inhoudt. Beleid op korte termijn, beleid op lange termijn, fasering van beleid (wat komt eerst, wat daarna): dit alles wordt op eenvoudige wijze behandeld. Er worden telkens voorbeelden uitgewerkt, die uit de praktijk van een accommodatie gegrepen zijn. Er wordt op een rijtje gezet welke informatie zoal nodig is, om een beleid op langere termijn gestalte te geven.

Het beleid van een sociaal-culturele accommodatie moet meestal gevormd worden door een bestuur van vrijwilligers. Om het hun wat gemakkelijker te maken de informatieverzameling systematisch te doen, zijn diverse instrumentjes voor informatieverzameling. Twee voorbeelden zijn:

- een vragenlijst voor het bestuur van de accommodatie, op basis waarvan zij een systematische analyse kunnen maken van hun eigen accommodatie
- een eenvoudig te verwerken vragenlijst voor plaatselijke verenigingen, waarin gevraagd wordt naar de mening over de accommodatie en naar ideeën voor de toekomst.

De rapporten kunnen worden besteld door de volgende bedragen (incl. porto) over te maken op postbankrekening 3919419 t.n.v. Weson te Deventer, o.v.v. het nummer van de publikatie.

- deel I: f 13,00 (65 pagina's), nr. DOR-89.115
- deel II: f 14,20 (77 pagina's), nr. DOR-88.326
- deel III: f 11,10 (46 pagina's), nr. DOR-89.281
- alle drie delen: f 35,30, nr. DOR-89.drie.

Fransien Attema, onderzoeker bij Weson, Pikeursbaan 2, 7411 GV Deventer, tel. 05700-15766/14144. ■

Tweedaagse cursus

Patiënten Belangen Organisaties

De Werkplaats Opbouwwerk Noord Nederland (WONN) en vormingscentrum De Marnewier organiseren op 27 en 28 oktober 1989 een themacursus voor leden en ondersteuners van Patiënten Belangen Organisaties (PBO's).

Het thema van deze tweedaagse cursus is "Beleidsmatig werken van onderaf". Er wordt gewerkt met een simulatiespel, ervaringsuitwisseling en opdrachten, gericht op de eigen praktijk. De cursus wordt gegeven in het kader van het PBO-project in Noord Nederland.

De deelnemerskosten bedragen f 25,-. Nadere informatie en aanmelding voor 20 oktober bij de Marnewier, Postbus 3, 8748 ZL Witmarsum, tel. 05175-1444. ■

Wonen op het water

In Zwolle zijn ongeveer 100 hoofdbewoners van woonschepen sinds enkele jaren georganiseerd in het Woonschepen Overleg Zwolle. Op verzoek van dit Woonschepen Overleg heeft de Weson een onderzoek uitgevoerd naar de knelpunten en woonwensen die leven onder bewoners van woonschepen in Zwolle. Bovendien is een serie van tien portretten van bewoners van Zwolse schepen gemaakt.

Van de uitkomsten van het onderzoek en de portrettenserie zijn twee publikaties verschenen:

- Keert de wal het schip? Knelpunten en woonwensen bij het wonen op Zwols Water (verkorte versie). Tekst F. Altena, september 1989, 25 pagina's, prijs f 9,-. Bestelnummer WOO 89.342.

- Weert de wal het schip? Tien portretten van Zwolse woonschepbewoners. Tekst J. Hesterman en L. Overkamp, september 1989, 100 pagina's, met foto's, prijs f 19,50. Bestelnummer WOO 89.416.

Te bestellen door het genoemde bedrag over te maken op postbankrekening 3919419 t.n.v. Weson, Deventer o.v.v. het nummer van de publicatie. ■

Nieuwe directeur bij de Wonn

Sinds 1 september jl. beschikt de Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland (WONN) over een nieuwe leidinggevende functionaris in de persoon van Wim Plantinga. Hij is de opvolger van Maarten Snel die verleden jaar mei vertrok. Wim Plantinga (36) studeerde opbouwwerk en andragologie in Groningen. Hij werkte eerder voor de WONN en publiceerde o.a. "De Werkplanmethode", instrument voor een substantiële aanpak van de lokale werkgelegenheidsproblematiek. Verder hield hij zich ook bezig met democratisering van arbeidsorganisaties en met werkgelegenheid voor minderheden, met name voor woonwagenbewoners. Dit laatste als landelijk werkgelegenheidsfunctionaris. ■

Op vier plaatsen in het land wordt gewerkt aan de ontwikkeling, verbetering en vernieuwing van de methode opbouwwerk ten behoeve van beroepskrachten en vrijwilligers die samen met de bevolking naar een duurzame oplossing van maatschappelijke problemen streven. De werkplaatsen (WESON, WONN, WOZH en WOZON) geven vanuit hun eigen regio aan deze landelijke ontwikkeling gestalte door middel van onderzoek, advisering, scholing, projektontwikkeling en publicaties.

Europese databank

Sinds juni 1989 draagt het NIMO bij aan "Press Review", een nieuwe databank van Elise. Elise tracht een Europees informatie- en uitwisselingsnetwerk tot stand te brengen over lokale ontwikkeling en lokale werkgelegenheidsinitiatieven. Deze Brusselse organisatie verzamelt wettelijk de bijdragen uit alle aangesloten landen van de E. E. G..

"Press Review" bevat kranteberichten en tijdschriftartikelen met een sociaal-economische inslag; bijv. opmerkelijke berichtjes over lokale werkgelegenheidsinitiatieven, artikelen die de scholingsmogelijkheden voor langdurig werklozen en allochtonen belichten, etc. etc. De meest opmerkelijke artikelen worden 4x per jaar gebundeld in een zgn. "Press Dossier".

Informatie over de databank is te verkrijgen bij Elise, Mevr. Maria Martin Prat de Abreu, 34 Rue Breydel, B 1040 Brussel, tel: 09 32 2 230 52 34, of bij het NIMO, Huub van den Aker 073-137295. ■

Herverdeling betaalde en onbetaalde arbeid

De Associatie voor Herverdeling van Betaalde en Onbetaalde Arbeid, de Begeleidings Commissie Ontwikkelings Projecten, en het NIMO hebben onlangs het debat over de herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid aangestipt. De strategie van de herverdeling is gebaseerd op drie samenhangende componenten, drie poten van een

driehoek genoemd: ontwikkelingen in de economie, in de voorzieningen van de (verzorgings)staat en het huishouden zelf.

In dit debat hebben twee buitenlandse onderzoeksters van naam, Laura Balbo en Gisela Eriker, inleidingen verzorgd. In de documentatiemap geeft Sima Nieborg de betekenis van hun onderzoekswerk aan. Ze presenteert een drietal visies op de herverdeling en wijst op een witte vlek in het bestaande onderzoek: er zou meer inzicht moeten komen in de kenmerken, condities, en betekenis van het onbetaalde werk van vrouwen in de leefomgeving. Voor nadere informatie over het debat: Sima Nieborg, tel. 073- 137295. ■

Bewoners-initiatieven

Het Engelse weekblad New Society kent een rubriek 'initiatives'. De formule achter deze rubriek is vrij eenvoudig: over heel Groot Brittannië verspreide projecten tonen waarin plaatselijke groepen of mensen innovatieve oplossingen hebben gevonden voor specifieke sociale problemen.

68 van deze korte vlot geschreven 'berichten uit de samenleving' zijn nu gebundeld, onderverdeeld naar 10 onderwerpen: vrouwen, etnische minderheden, handicap, gezondheid, onderwijs, huisvesting, misdaad en community, gezin en jonge mensen, werk en tenslotte kunst. De redactie schrijft dat de initiatieven op het grondvlak de wereldproblemen niet oplossen maar vaak wel de problemen waarmee individuen kampen. Ze maken net het verschil uit tussen geluk en ellende, tussen betekenisloosheid en een zinvol bestaan.

Grassroots Initiatives, a selection from New Society, Bedford Square Press, 1988. ■

NEDERLANDS

INSTITUUT

N I V O O R M O

MAATSCHAPPELIJKE

OPBOUW

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) verricht onderzoek op het gebied van maatschappelijke ontwikkelingen. Het zet zijn deskundigheid in op terreinen als sociale zekerheid, lokale economie, sociale infrastructuur en openbare ruimte. Hiermee richt het zich op professionele werkers uit de sociale sector, op belangengroepen, zoals uitkeringsgerechtigden, en op beleidsfunctionarissen. Een lijst van publicaties is te verkrijgen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295.

Plan voor effectief buurtbeheer in 's Hertogenbosch

In de wijk 5e en 6e Hambaken te Den Bosch – inmiddels omgedoopt tot de Edelstenenbuurt – wil men door middel van een experiment met effectief buurtbeheer de inmiddels gerealiseerde verbeteringen in de kwaliteit van de wijk zien vast te houden, en in staat zijn om een eventueel toekomstig sluipend verval te signaleren en te keren.

Een projectgroep van o.a. het bewonerscomité, de wijkraad, het bureau bewonersondersteuning en diverse gemeentelijke diensten, waaronder ruimtelijk beheer, het woningbedrijf en de gemeentepolitie, heeft daartoe het initiatief genomen.

In de wijk 5e en 6e Hambaken is vanaf mei 1987 gewerkt aan een plan voor een integrale buurtaanpak. Deze aanpak hield onder meer in: het wegnemen van structurele gebreken van de woningen en een verbetering van de onderhoudssituatie van de woningen, inclusief die van de directe woonomgeving. Verder beoogde de aanpak de verbetering van de onderhoudstoestand en de inrichting van de openbare woonomgeving en de infrastructurele voorzieningen. Ook was het doel een structurele verbetering aan te brengen in de activiteiten en voorzieningen voor jeugd en jongeren, het instellen van een centraal informatie- en ontmoetingspunt in de buurt, een verbetering van de opebare orde en bevolkingssamenstelling van de buurt en tenslotte een naamswijziging. Nu de meeste maatregelen inmiddels zijn uitgevoerd, en inmiddels hebben geleid tot duidelijke verbeteringen van de buurtsituatie, start de fase van het buurtbeheer.

Jos Koopman van het Nederlands Instituut voor maatschappelijke Opbouw (NIMO) heeft daartoe, in nau-

we samenwerking met en onder verantwoordelijkheid van de projectgroep, een plan opgesteld.

Hij schetst in het plan o.a. de instrumentele voorwaarden voor een effectief buurtbeheer. Centraal daarin staat een buurtsignaleringsstelsel. Dit behelst een doorlopende actieve signalering, registratie en behandeling van klachten vanuit de buurt, inclusief de controle hierop. Verder registreren de beherende instanties nog andere gegevens die indicatief zijn voor de woon- en leefsituatie. En tenslotte worden gegevens verzameld over de beleving en waardering van de woon- en leefsituatie door bewoners. Na een periodieke bespreking van deze gegevens in de begeleidingscommissie van het beheerexperiment, worden zo nodig maatregelen genomen door de betrokken instanties, en men informeert op gezette tijden het politiek-bestuurlijke niveau.

Het belang van een dergelijk signaleringssysteem ligt in een gebundelde, gerichte en meer effectieve behandeling van gesignaleerde problemen, een beter totaalbeeld van de kwaliteit van de woon- en leefsituatie en de mogelijkheid om in een vroeg stadium veranderingen en ontwikkelingen in de kwaliteit op te sporen. Andere instrumentele voorwaarden die in het plan worden genoemd zijn de instelling van een buurtmeester en buurtpost, de oprichting van een samenwerkingsverband tussen beheerders en bewoners, alsmede coördinatie van de beleidsvoering tussen verhuurders en ambtelijke diensten.

Het rapport "Effectief buurtbeheer – hoe beheerders en bewoners samen een buurt leefbaar houden – kan worden besteld bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's Hertogenbosch, tel. 073-137295. ■

Aantasting huurbescherming maakt kamerbewoners vogelvrij

De Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (LOBH) vindt dat de rechtspositie van kamerbewoners op onaantastbare wijze verslechtert als het voorstel van de demissionaire minister van justitie en de staatssecretaris van VROM doorgaat inzake een beperking van huurbescherming van kamerbewoners.

De bewindslieden staan drie maatregelen voor om de kamerverhuur aan jongeren te stimuleren: beperking van de huurbescherming, defiscalisering van de inkomsten uit kamerverhuur en stimulering van de kamerverhuur door sociale verhuurders. Belangrijkste maatregel is de beperking van de huurbescherming bij een hospita of hospes. Na zes maanden kan de verhuurder zonder tussenkomst van de rechter de huur opzeggen (met inachtneming van

een opzeggingstermijn van drie maanden).

De LOBH vindt dat van de rechtspositie van kamerbewoners op deze wijze geen spaan heel blijft. En, zo verwacht de LOBH, de aantasting van de huurbescherming zal leiden tot een scherpe prijsstijging voor kamerbewoners in plaats van een verruiming van het aanbod. In de praktijk zal immers ook de huurprijzbescherming verdwijnen. Een verhuurder zal een huurder, die aktie onderneemt tegen een te hoge huur, kunnen dreigen met het opzeggen van de huur. Om het aanbod te vergroten vindt de LOBH dat inkomsten uit kamerverhuur niet alleen buiten beschouwing moeten blijven bij de inkomstenbelasting, maar ook bij het aanvragen van huursubsidie en van een uitkering (geen voordeurdelers-regeling). ■

Manifestatie Vrouwen in de Bijstand

Het Landelijk Steunpunt Vrouwen in de Bijstand houdt op donderdag 5 oktober een grote manifestatie op het Vredenburg in Utrecht onder het motto: "Vrouwen laat je gelden!" Alle activiteiten op de dag zullen te maken hebben met de toenemende armoede onder vrouwen. Diverse organisaties zijn uitgenodigd om hun medewerking te geven aan de dag. Het programma omvat theater, muziek, toespraken, informatie, forum, kinderprogramma, eten/drinken, enz. De organisatoren willen laten zien hoe het er met vrouwen anno 1989 voorstaat. Nadrukkelijk zal tot uiting komen wat de oorzaken van armoede onder vrouwen zijn.

Informatie bij Landelijk Steunpunt Vrouwen in de Bijstand, Biltstraat 101c, 3572 AL Utrecht, tel. 030-314143. ■

Reintegratie WAO-ers

Mogelijkheden onbenut

Grada Lautenbach van de Wetenschapswinkel Sociale Wetenschappen RU Utrecht, heeft in opdracht van het Provinciaal Utrechts WAO-beraad, een verkennend onderzoek gedaan naar kansen op herplaatsing van (deels) arbeidsongeschikte werknemers bij het bedrijf waar zij het laatst werkten. Ze komt in het onderzoeksverslag "Onbenutte mogelijkheden" onder meer tot de conclusie dat objectieve factoren bij herplaatsing (zoals aard en ernst van de handicap van de werknemer en de beschikbare plaatsingsmogelijkheden bij een bedrijf) maar een beperkte rol spelen. Van doorslaggevend belang voor het slagen of

mislukken van een reïntegratieopgave is de houding van verantwoordelijke personen binnen het bedrijf, en deze is weer vooral gebaseerd op de waardering voor de vroegere werknemer en opvattingen rond ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid.

Het onderzoeksrapport kost f 7,50 en is te verkrijgen bij genoemde Wetenschapswinkel, tel. 030-534633. ■

Racismebestrijding op lokaal niveau

Het Landelijk Bureau Racismebestrijding (LBR) en de Rotterdamse Anti Discriminatie Actie Raad (RADAR) hebben gezamenlijk een methodische handleiding opgesteld voor racismebestrijding op lokaal niveau.

De handleiding is in eerste instantie bedoeld voor plaatselijke anti discriminatie bureaus. Deze bureaus zijn als aparte werksort in opkomst. Momenteel bestaan er, verspreid over het hele land, 43 plaatselijke initiatieven.

Naast informatie over klachtbehandeling op diverse terreinen (zoals de arbeids- en de woningmarkt, de verzekeringsbranche en de politie) en over de structurele aanpak van discriminatie, bevat de handleiding vele adviezen over werkwijze en organisatiestructuur van anti discriminatie bureaus (o.a. werving van vrijwilligers en fondsen).

Racismebestrijding op lokaal niveau (LBR-reeks nr. 8) kost f 25,- en kan worden besteld bij de Stichting Roodboek, tel. 030-317189. ■

Nogmaals

Profilering van agogische beroepen

In een bespreking van het boekje "Profilering van agogische beroepen" (M.O. no. 76, juni 1989, blz. 19-20) zijn enkele fouten geslopen. Dr. G. Hendriks, één van de inleiders op het gelijknamige mini-symposium, merkte t.a.v. de maatschappelijke profileringmogelijkheden van opbouwwerk o.a. op: "Wat voor positief nut ziet de gemiddelde bewindvoerder er nu in dat maatschappelijke achterhoeden aktiever worden en maatschappelijke vraagstukken aan gaan pakken" (pag. 20, middelste kolom, 2e alinea). Verder merkte hij op dat in zgn. "schaakspelen van de macht" het opbouwwerk een complexe positie inneemt tussen de "Holders of Power" en de "Citizens" (pag. 20, rechter kolom, regel 4/5).

verkrijgbaar bij het Landelijk Platform Opbouwwerk

2 bel.
3 reede

Periodieken

Bladspiegel

Vakblad voor redacties van buurt-, wijk- en dorpskranten. Verschijnt elf maal per jaar. Prijs jaarabonnement: f 69,-. Vervolgabonnementen f 15,-. Gratis proefnummer kan worden aangevraagd. Uitgave: St. M.O. Kwaliteitsontwikkeling.

Mededelingen Opbouwwerk

Mededelingsblad van, voor en over de lokale opbouwpraktijk. Tenminste 10 nummers per jaar, waarvan 6 reguliere en vier themanummers. Prijs jaarabonnement: f 48,-. Prijs losse nummers 6,-, themanummers f 7,50, excl. porto. Uitgave: Stichting M.O. Kwaliteitsontwikkeling.

LSA Berichten

Uitgave van het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA). Verschijnt 3 à 4 maal per jaar. Richt zich op betrokkenen bij het probleem-cumulatie-gebieden beleid, zowel op wijk-, gemeentelijk als landelijk niveau; ook bedoeld voor belangstellenden uit andere steden, waar vormen van achterstandsgebieden-beleid worden ontwikkeld. Abonnementen zijn gratis.

LSB Berichten

Uitgave van het Landelijk Samenwerkingsverband Bouwbureaus (LSB). Verschijnt vanaf 1990 ca. 5 maal per jaar. Dit jaar worden twee proefnummers uitgegeven, die geïnteresseerden in de particuliere woningverbetering kunnen aanvragen.

Recente rapporten/ brochures

1 De wetenschappelijke grondslag van het opbouwwerk

Eerste uit de reeks 'Opbouwteksten', wetenschappelijke uitgaven van de Dr. Gradus Hendriks Stichting ter verzorging van het Bijzonder Hoogleraarschap in de Wetenschappelijke Grondslag van het Opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Deze uitgave betreft de introductie van genoemde stichting en een inleiding in het oeuvre van dr. Gradus Hendriks. Den Haag, mei 1989. Prijs: f 17,50, excl. porto.

Op de rails, arbeidsinsparing van moeilijk plaatsbare werklozen via buurtwerk-leerplaatsen

Uitgave van het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden, LSA (voorjaar 1989). Samen met de LSA Brochure 1 **Maatwerk, arbeidsinsparing van moeilijk plaatsbare werklozen door een intensieve wijkgerichte aanpak**, biedt deze brochure materiaal om kennis te nemen van instrumenten, die ingezet kunnen worden voor een traject van (voor)scholing en bemiddeling naar werk voor moeilijk plaatsbare werklozen. Beide instrumenten zijn in de praktijk van het achterstandsgebiedenbeleid ontwikkeld.

Prijs "Op de rails" f 15,-, "Maatwerk" f 10,-, incl. porto. Bij het LSA is tevens nog verkrijgbaar: **De opwaartse spiraal**. Dit betreft een introductie tot de integrale benadering van werkloosheid in achterstandsgebieden (p.c.g.). Uitgave uit 1988. Prijs f 12,50, incl. porto.

Dokumentatiemap particuliere woningverbetering

Uitgave van het Landelijk Samenwerkingsverband Bouwbureaus (LSB). Vooral bedoeld voor kleinere gemeenten en de partijen die daarin betrokken zijn bij particuliere woningverbetering, zoals dorpsverenigingen, opbouwwerk, corporaties en aannemersorganisaties. Prijs f 15,-, incl. porto. Bij het LSB is nog verkrijgbaar de in september 1987 uitgekomen brochure **Bouwbureaus, gangmakers van de particuliere woningverbetering**. Prijs f 5,-, excl. porto.

Dokumentatiemap Migranten in de WAO

Uitgave van het Landelijk Samenwerkingsverband WAO-Platforms (LSV/WAO) i.s.m. het Nederlands Centrum Buitenlanders en de JOINT (januari 1988). In dezelfde reeks zijn verschenen **Handleiding Stelselherziening WAO/AAW en Vrouwen in de WAO**. Prijs per handleiding f 10,-, incl. porto.

BON (gefrankeerd zenden aan de administratie van het Landelijk Platform Opbouwwerk, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag)

naam:

adres:

postcode:

woonplaats:

bestelt de volgende publikaties:
aantal ex.   publiekatie

Fotoverslag actieweek volkshuisvesting

Wellicht moet u volgend jaar weer demonstreren, waarschuwde CDA-kamerlid Wolters op 27 mei in Rotterdam, waar met een grote demonstratie een actieweek werd afgesloten tegen de plannen van (demissionair) staatssecretaris Heerma en vóór een goede en rechtvaardige volkshuisvesting. Wolters ging er vanuit dat de nota Heerma na de verkiezingen uitgangspunt zou worden bij onderhandelingen over het regeerakkoord (en dat het CDA weer aan een volgend kabinet zou meedoen). Misschien krijgt hij op beide punten gelijk, maar dan ook wat die demonstratie betreft. De 150.000

ondertekenaars van een petitie waarin goede en betaalbare huisvesting en een verbetering van de rechtspositie van bewoners en hun organisaties worden geëist, zijn vast wel bereid daar nogmaals voor in het geweer te komen.

De activiteiten van de landelijke actieweek in mei zijn vastgelegd in een 60 pagina's tellend fotoboek,

dat tevens in het kort de voorstellen van Heerma en het programma van eisen van het actiecomité bevat. Het fotoboek kost voor bewoners f 10,00 en voor instellingen/organisaties f 17,50.

Het boek kan besteld worden door het geld over te maken op giro 299 60 99 t.n.v. LOS-Alkmaar, onder vermelding van "fotoboek".

Foto's:
LOS/Tjabring van Egten (boven) en
Kadir van Lohuizen (onder)